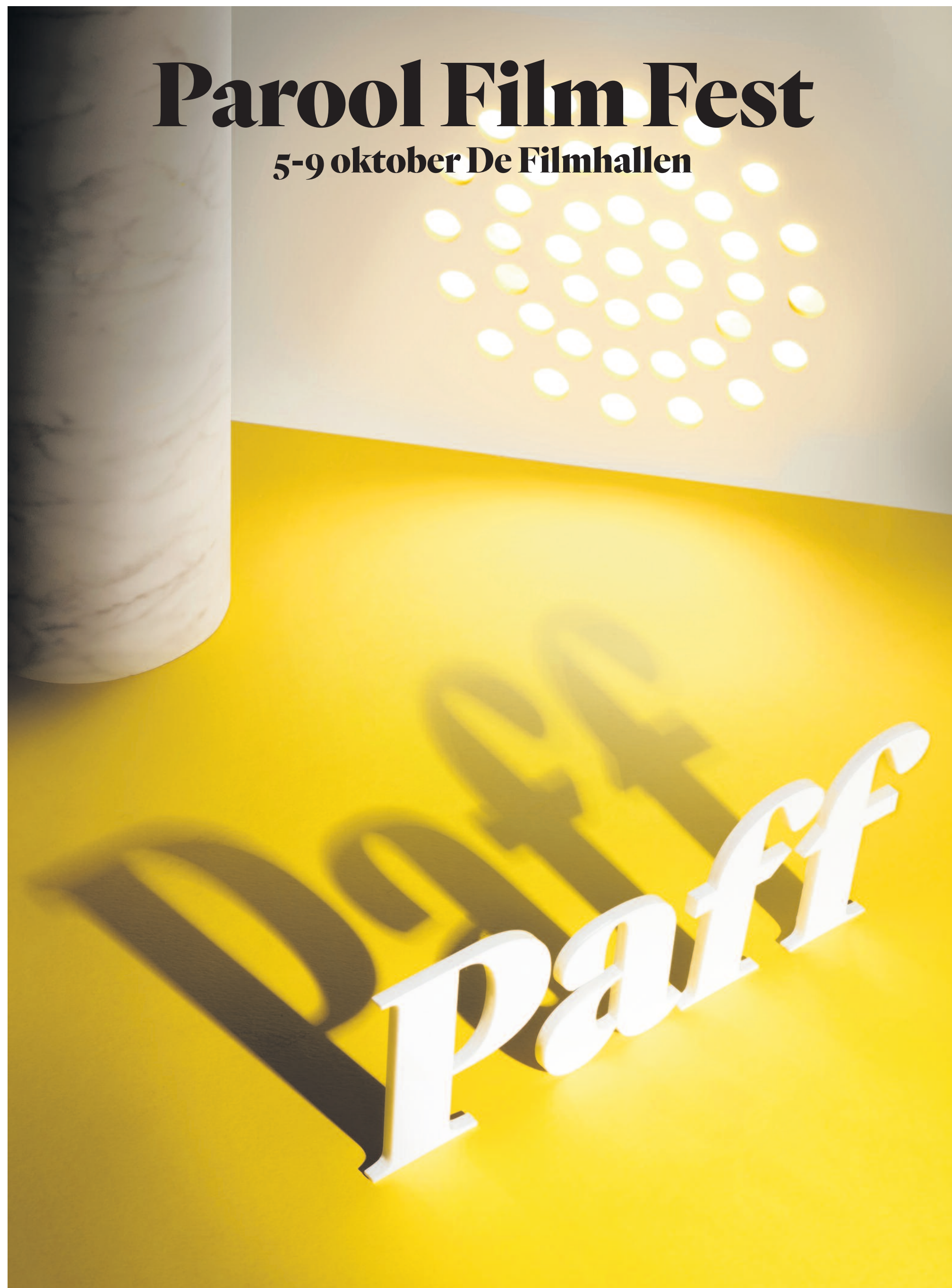

Parool Film Fest

5-9 oktober De Filmhallen

A.F.TH. VAN DER HEIJDEN OVER TONIO / PORTRET VAN **KEN LOACH**, SOCIALIST
IN HART EN NIEREN / HOLLYWOODSTER LOU TELLEGEN DOOR DE OGEN VAN
SUSAN SMIT / DE ROADMOVIES VAN **EDDY TERSTALL** EN **ROBERT JAN WESTDIJK**

ONZE AMBITIE:
HET CINEFIELE
HART IN VUUR EN
VLAM ZETTEN

Van de 10 miljoen euro die in 2017 tot en met 2020 jaarlijks extra beschikbaar komt voor de kunst- en cultuursector, gaat bijna een derde naar festivals. Daardoor krijgen festivals als Eurosonic Noorderslag en het Nederlands Theater Festival alsnog geld om artistieke prestaties voor een breed publiek toegankelijk te maken. Er wordt in Nederland vaak smalend gesproken over de ‘festivalisering’ van de kunsten. Zeker binnen de muziek- en filmsector zijn festivals talrijk en daar is niets mis mee. Wat is inspirerender dan in een vrolijke omgeving naar concerten, films of voorstellingen gaan, met na afloop de kans om talkshows bij te wonen en te discussiëren over het aanbod? Amsterdam telt de nodige filmfestivals. Doorgaans vervullen die een specifieke functie. Dat geldt voor de grote, prestigieuze festivals (IDFA en Cinekid), en ook voor de kleinere: de Roze Filmdagen, het Buddhist Film Festival, het International Sports Film Festival of het KLIK! Amsterdam Animation Festival. PAFF is een nieuw festival (voor de goede orde: zonder een cent subsidie) met een heldere ambitie: hier worden in een ontspannen ambiance kwaliteitsfilms vertoond met een duidelijke signatuur van de regisseur. Het nieuwe evenement – veertig films in vijf dagen – is een initiatief van een kenner van de filmmarkt (September Film), een prachtige bioscoop (De FilmHallén) en deze krant; drie partijen die hun specifieke krachten bundelen om het cinefiele hart van Amsterdammers in vuur en vlam te zetten. Tijdens het festival in Amsterdam-West draaien niet alleen ontroerende en ontregelende films. Dagelijks komen er gasten langs, zoals de Franse regisseur François Ozon, de Belgische filmmaker Joachim Lafosse en de wereldberoemde balletdanser Sergei Polunin, die in de documentaire *Dancer* is te zien. Ook Paula van der Oest schuift bij een van de talkshows aan; haar nieuwe film – de aangrijpende boekverfilming *Tonio* – opent op woensdag 5 oktober PAFF. Dat vervult ons met trots.

Ronald Ockhuysen
Hoofdredacteur Het Parool

COLOFON
Samenstelling en coördinatie
Jan Pieter Ekker
Met bijdragen van
Joost Broeren, Jos van der Burg, Rajko Disseldorp, Jan Pieter Ekker, Ronald Ockhuysen, Maxime Smit, Ab Zagt
Beeldredactie
Gitima van der Putten, Sanne Zurné
Portretfotografie
Renate Beense, Bob Bronshoff, Bart Koetsier, Mats van Soolingén
Coverbeeld
Santen & Bolleurs
Eindredactie
Meryl Straathof
Vormgeving
Mirjam Verheul, Jasmijn Jongejan, Patricia van Arkel, John Koning

De realiteit, en veel meer dan dat

FILMS WORDEN PAS FILMS ALS ZE AANZETTEN TOT DISCUSSIE. HET EERSTE PAROOL FILM FEST NODIGT UIT EEN ONBEKENDE WERELD BINNEN TE STAPPEN.

tekst Ronald Ockhuysen, foto Mats van Soolingén

Gianfranco Rosi wist even niet wat te doen. De Italiaanse regisseur wilde een nieuwe film maken, maar had nog geen duidelijk onderwerp. Hij reisde, naar aanleiding van het nieuws over de vluchtelingenstroom, naar Lampedusa. Met in zijn achterhoofd de vraag: hoe ervaren de zesduizend inwoners de toestroom van tienduizenden migranten? Tijdens zijn zoektocht op het eiland ontmoette de regisseur eilandbewoner Pietro Bartolo, de enige arts op Lampedusa. Hij onderzoekt al tientallen jaren alle nieuwe migranten op het eilandje. Bartolo liet Rosi foto's zien van uitgeputte en verdrinken migranten. Rosi wist op slag wat hem te doen stond: een lange film maken over de bewoners van Lampedusa. Het resultaat is *Fuocoammare*: een blik op de wereld door de ogen van de twaalfjarige visserszoon Samuele. Een wereld waar de grens tussen jongensavonturen op het land en de tragedies op zee flinterdun is. Ook *good old* Ken Loach maakte een film bovenop deze tijd. In *I, Daniel Blake* (winnaar Gouden Palm in Cannes) neemt Loach het op voor mensen die een fatsoenlijk leven willen leiden, maar sociaal te veel in de verdrukking zitten om zich boven de misère uit te werken. Een timmerman en weduwnaar, na een hartaanval door zijn huisarts arbeidsongeschikt verklaard, wordt door een overheidsinstantie tot werken in staat geacht en verliest daardoor zijn uitkering. Met een arme alleenstaande vrouw en haar twee kinderen vormt hij in Londen een soort van familie.

Tiende muze
Film is van alle kunst het sterkst verbonden met het realisme. De allereerste filmbeelden, gemaakt door de Franse gebroeders Lumière, laten een trein zien die aankomt op een station. Hiermee definieerden de Lumières film als een medium dat de werkelijkheid in beweging kon zetten. Toen de Franse illusionist Georges Méliès, die op de grens tussen de negentiende en twintigste eeuw de verhalende film 'ontdekte', zich ermee ging bemoeien, werd die definitie opgerekt: de bioscoop bleek bij uitstek een plek waar de werkelijkheid even kon worden vergeten. Film werd een avondje uit. Een medium dat zich onttrok aan waarden als 'hoog' en 'laag', en zich in de tweede helft van de twintigste eeuw ontwikkelde tot een door rendementen beheerste cultuurindustrie. De pogingen van makers als Sergej Eisenstein, Luis Buñuel en Andrej Tarkovski om naast het massamedium ruimte te scheppen voor een 'tiende mu-

ze' – een experimentele, surrealistische of zelfs absolute film – verdwenen steeds meer naar de achtergrond, naar de marge die we nu het arthousecircuit noemen. Voor veel mensen is film synoniem met wegdromen. Het gros van wat in de bioscopen draait, wil ook niets anders dan een vlucht bieden uit het leven van alledag. Een gemiddelde film vertelt een verhaal met herkenbare personen. Hij is geënt op de vraag of de goede mensen (knap) de slechteriken (lelijk) weten te verslaan. En of de leuke man de aardige vrouw krijgt, en de sympathieke dame die fijne vent.

Verleidingsmiddel
Toch is film niet per definitie een weergave van de werkelijkheid. Film kan veel meer zijn dan dat. Film is, zo stelde regisseur Jean-Luc Godard, de werkelijkheid van een reflectie; een filmmaker die andere ambities heeft dan louter plezieren, gebruikt de werkelijkheid slechts als een gereedschap. De werkelijkheid dient dan als materiaal, als een verleidingsmiddel – een uitnodiging een wereld binnen te stappen die bekend voorkomt, maar bij nader inzien anders in elkaar steekt dan daarvoor werd gedacht.

De Filmhallen, het centrum van PAFF.

Het PAFF biedt u de kans de wereld van regisseurs als Rosi, Loach, Asghar Farhadi, Claude Barras en Jean-Pierre en Luc Dardenne binnen te treden. Maar film wordt pas echt film als hij iets aanwakkert. Als hij in de hoofden van de bioscoopbezoekers contacten legt, aanzet tot het maken van associaties en verleidt tot gesprekken na afloop. Over de regie en de beelden, en het verhaal dat de regisseur heeft ontvouwd. De laatste jaren is de gedachte gekielhaald dat de wereld wel zo'n beetje af is. 11 september 2001; de moorden op Theo van Gogh en Pim Fortuyn; MH17; de terreur van religieuze fundamentalisten; aangespoelde lijken op de stranden van Europa – het is elke dag te zien, in nieuwsreportages die de gruwelijkste verhalen volgens de wetten van de klassieke Hollywoodfilm navertellen. *Good guys*. *Bad guys*. En Darth Vader is Satan. Op PAFF zijn de verhalen veelzijdiger, bonter geschaakt en voortdurend op drift. Omdat de werkelijkheid van een goede film niet over de werkelijkheid gaat, maar om de betekenis van het leven.

DE FILMHALLÉN: BLOCKBUSTERS EN ART HOUSE

De eerste editie van Paff viert meteen een beetje de tweede verjaardag van De Filmhallen. Het negen zalen tellende bioscoopcomplex in West opende in september 2014 zijn deuren, en trok in 2015 ruim 366.000 bezoekers. Het maakte De Filmhallen het grote succesverhaal onder de Amsterdamse bioscopen, ondanks de aanwezigheid van grotere partijen als Pathé. Het succes was voor een groot deel te danken aan de brede programmering, stelt programmeur Kadir Selçuk, die samen met Alex Rutten zowel De Filmhallen als The Movies onder zijn hoede heeft – de nieuwste én een van de oudste bioscopen van Amsterdam. In

tegenstelling tot veel andere filmhuizen draaiden in De Filmhallen ook kaskrakers als *Spectre* en *Star Wars: the force awakens*. Selçuk: “We zijn het enige filmtheater dat commercieel, arthouse en écht kleine cinematheekfilms samen draait. Dat verklaart denk ik ook waarom het publiek opvallend jonger is dan elders, ook vergeleken met The Movies.” Ook zeker niet onbelangrijk, zegt Selçuk: het zitcomfort. “Het zijn luxe stoelen, en je hebt veel beenruimte. Zelfs iemand van 1,90 meter hoeft niet op te staan om anderen erlangs te laten.” Maar de belangrijkste reden voor het succes is volgens Selçuk de locatie:

“Het hele Hallencomplex is een groot succes. De bibliotheek, de Foodhallen, de winkels: alles loopt heel goed.” De hippe nieuwe hotspot was dan ook een van de factoren die Amsterdam naar een plekje in de top 10 van in 2015 te bezoeken steden van Lonely Planet stuwden.

Joost Broeren

ALLE FILMS OP PFAFF

Pagina 4 en 5
Alberta
The Beatles: Eight days a week
Complete unknown
Clash
Dancer
L'economie du couple
Everybody wants some!!
The eyes of my mother
La fille inconnue
Frantz
Fuocoammare
Genius
Goat

Pagina 10 en 11
Hedi
Hell or high water
I, Daniel Blake
Je me tue à le dire
Juste la fin du monde
The light between oceans
Little men
The long night of Francisco Sanctis
Ma vie de courgette
Magnus
Mal de pierres
One week and a day
Perfetti sconosciuti
A quiet passion

Pagina 16 en 17
Remainder
The salesman
Sand storm
The teacher
Three generations
Toni Erdmann
Tonio
Vincent
Une vie
The violin teacher
The wailing
Waterboys
Wiener-dog

Komt dat zien!

HET PAFF TOONT FONKEL-NIEUWE NEDERLANDSE FILMS, BOEIENDE DOCUMENTAIRES EN PRIJSWINNAARS VAN DE PRESTIGIEUZE FESTIVALS VAN CANNES EN BERLIJN. ALLE TITELS IN HET KORT.

EVERYBODY WANTS SOME!!

In zijn derde speelfilm *Dazed and confused* (1993) ving regisseur Richard Linklater (*Before sunrise*, *Boyhood*) het nostalgische gevoel van de laatste dag op de middelbare school, ergens in de jaren zeventig. In zijn nieuwste film, door Linklater zelf omschreven als een 'spiritueel vervolg' op die film, springen we naar de jaren tachtig en naar de universiteit, waar het er een stuk minder melancholisch aan toe gaat. In het weekend voordat de colleges beginnen, moeten eerstejaars Jake en zijn door honkbal geobsedeerde vrienden hun draai zien te vinden tussen de meisjes, de feestjes en hun sport.

CLASH

Cairo, zomer 2013. Twee jaar na de Egyptische revolutie houden gewelddadige protesten de stad in hun greep tijdens de afzetting van de islamitische president Morsi. *Clash*, de nieuwe film van de bejubelde Egyptische regisseur Mohamed Diab, toont de nasleep van de Egyptische revolutie op hoogst originele wijze. De film speelt zich geheel af in een politietruck vol gearresteerde demonstranten, die zich een weg probeert te banen door de demonstraties. Kunnen de gedetineerden hun uiteenlopende politieke en religieuze achtergronden overbruggen om kans te maken op overleving?

LA FILLE INCONNUE

Jenny (Adèle Haenel) is een jonge, sociaal betrokken huisarts in Seraing, nabij Luik. Op een avond wordt er aangebeld nadat haar praktijk gesloten is, maar ze besluit niet open te doen. De volgende dag wordt het jonge meisje dat voor haar deur stond dood gevonden. Overmand door schuldgevoelens zet Jenny alles op alles om de identiteit van het meisje te achterhalen, zodat ze niet anoniem begraven zal worden. Haar zoektocht blijkt niet zonder risico's in deze nieuwe film van de Waalse gebroeders Luc en Jean-Pierre Dardenne, die in première ging op het afgelopen filmfestival van Cannes.

THE BEATLES: EIGHT DAYS A WEEK

Tussen 1962 en 1966 traden The Beatles honderden keren op, veelal voor hysterische menigtes. Regisseur Ron Howard vertelt het verhaal van deze hectische tourjaren, van de vroege jaren in de Cavern Club in Liverpool naar Amerikaanse stadions waar het gegil van de fans de muziek ruimschoots overstemde. De film bevat interviews met overlevende Beatles Paul McCartney en Ringo Starr, maar vooral heel veel uniek archiefmateriaal, waaronder beelden van het roemruchte concert in Shea Stadium, New York in 1965.

DANCER

"Ik heb niet gekozen voor ballet; het is wie ik ben." Aldus de Oekraïense danser Sergei Polunin, een wonderkind in de danswereld die het al op 19-jarige leeftijd schopte tot hoofd-danser bij het prestigieuze Royal Ballet in Londen. Maar slechts enkele jaren later gaf 'de James Dean van het ballet' er al de brui aan, tot wanhoop gedreven door zijn immense succes. Dit intieme en persoonlijke portret door de Oscargenomineerde regisseur Steven Cantor toont de vertwijfeling en het doorzettingsvermogen van de meest getalenteerde danser van zijn generatie.

Alberta

Na het succes van *Meet me in Venice* (2015) slaan regisseurs Eddy Terstall en Erik Wünsch opnieuw de handen ineen voor de tragikomische road-movie *Alberta*. Ondanks succes in zijn familielevens en zijn werk als reclameman is Freek (Daniël Boissevain) ontevreden. Wanneer hij hopeloos verliefd wordt op de mysterieuze jonge vrouw Alberta (Jamie Grant), vlucht hij met haar naar de gelijknamige streek in Canada. Het schilderen van de magnifieke landschappen moet als medicijn tegen zijn midlife-crisis dienen, maar het wordt een zenuwslappende affaire.

Complete unknown

Dit drama over het plezier en het gevaar van jezelf opnieuw uitvinden begint op een intiem diner dat Tom (Michael Shannon) en zijn vrouw voor vrienden en collega's geven. Een van hen neemt als date de mysterieuze Alice (Rachel Weisz) mee. Tom is ervan overtuigd dat hij haar kent, ook al heeft ze een andere naam en zegt ze hem niet te herkennen. Wanneer Alice een schokkend geheim onthult en vervolgens gehaast vertrekt, gaat Tom achter haar aan. Het is het begin van een nachtelijke zwerftocht voor deze twee mensen, waarvan de een hard op zoek is naar verandering en de ander zich juist afvraagt hoe ze eindelijk weer zichzelf kan zijn.

L'economie du couple

Na vijftien jaar huwelijk besluiten Marie en Boris te scheiden. Het huis waar ze met hun twee dochters wonen, is door Marie gekocht, door Boris gerenoveerd en wordt zo het heikele punt van de scheiding. Boris kan het zich niet permitteren om een andere woonruimte te zoeken en stelt dat hij recht heeft op de helft van de waarde. Zo is er geen andere keuze dan samen in het huis te blijven wonen. Dagelijkse ruzies en hevige irritaties zijn het gevolg in dit intieme relatiedrama van Joachim Lafosse, met hier en daar een onverwacht hoopvol moment van vreedzame rust.

The eyes of my mother

Deze verontrustende zwart-witfilm was een van de grote successen op het afgelopen filmfestival van Sundance, waar de Amerikaanse onafhankelijke film wordt gevierd. Debutant Nicolas Pesce speelt leentjebruur bij de horror, maar gebruikt die technieken voor een nachtmerrieachtige vertelling die zich langzaam onder je huid nestelt. Centraal staat de jonge, eenzame Francisca, die in haar afgelegen boerderij in het Amerikaanse midwesten wordt opgevreten door een trauma uit haar jeugd. Hoe minder we weggeven, hoe beter.

Frantz

Na de Eerste Wereldoorlog bezoekt de Duitse Anna (Paula Beer) in haar dorpje elke dag het graf van haar verloofde Frantz, die sneuvelde aan het front. Op een dag merkt ze de

Fransman Adrien (Pierre Niney) op, die bloemen op hetzelfde graf legt. Zijn aanwezigheid zo kort na de Duitse nederlaag, verhit de gemoederen in het dorp, en de ontmoeting tussen Anna en Adrien heeft een onverwacht effect op beider levens. François Ozon baseerde zijn nieuwste film, die in competitie draaide op het afgelopen filmfestival van Venetië, op de klassieker *Broken lullaby* van Ernst Lubitsch.

Fuocoammare

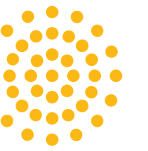
De twaalfjarige Samuele woont op een eiland in de Middellandse Zee. Zoals alle jongens van zijn leeftijd wil hij lol trappen en gewoon wat rondhangen in de haven. Maar zijn eiland is niet zoals alle andere: hij woont op Lampedusa, de landingsplaats voor de vele mannen, vrouwen en kinderen die de Middellandse Zee oversteken in veel te kleine en schamele bootjes. Dagelijks zijn de eilandbewoners getuige van een van de grootste menselijke tragedies van onze tijd. Gianfranco Rosi won voor deze overdonderende documentaire vier prijzen op het afgelopen filmfestival van Berlijn, waaronder de prestigieuze Gouden Beer.

Genius

Theatergrootheid Michael Grandage vertelt in zijn speelfilmdebuut het waargebeurde verhaal van boekenredacteur Max Perkins (Colin Firth). In het New York van de jaren twintig stuit hij op een chaotisch, duizend pagina's tellend manuscript van de nog onbekende schrijver Thomas Wolfe (Jude Law). Overtuigd dat hij een nieuw literair genie heeft ontdekt, beginnen de twee mannen het boek te bewerken tot een versie die geschikt is voor publicatie. Een lange strijd om elk woord volgt, waarbij de relatie tussen de zachttaardige familieman en de excentrieke auteur tegelijk hechter en meer onvlambaar wordt.

Goat

Terwijl hij nog worstelt met de trauma's van een recente gewelddadige overval, schrijft de 19-jarige Brad (Ben Schnetzer) zich in op een universiteit. Met zijn broer Brett (Nick Jonas, voormalig tieneridool) en de Jonas Brothers wordt hij bovendien lid van een studentenvereniging. Zomaar één van de 500.000 jongeren die ieder jaar aan de ontgroening worden onderworpen. Maar wat Brad moet doorstaan, tart al snel alle grenzen in deze confronterende film van Andrew Neel, die is gebaseerd op het echte verhaal van Brad Land.

●●● A.F.Th. van der Heijden: 'Er waren momenten dat ik bij mezelf zei: verdomd ja, zo was het echt.'

‘Opnieuw werden emoties losgewoeld’

NA HET DODELIJKE ONGELUK VAN ZIJN ZOON TONIO SCHREEF A.F.TH. VAN DER HEIJDEN EEN ONTROERENDE REQUIEMROMAN. PAULA VAN DER OEST MAAKTE ER EEN FILM VAN, WAARMEE HET PAFF OPENT.

tekst Jan Pieter Ekker, foto Bart Koetsier

U hebt de film al gezien, samen met uw vrouw Mirjam Rotenstreich. Was u bang toen het zaallicht uitging?
 “Bang, nee. Al geef ik meteen toe dat er wel sprake was van enige nervositeit. Je zit daar met z’n tweeën in een kleine filmzaal, die zo zonder verder publiek opeens erg groot lijkt, evenals het scherm dat je zo meteen gaat verslinden. Buiten in het café zitten de regisseuse en de producent, op hun manier ook nerveus, te wachten op ons commentaar... Er was wel, al die tijd dat de film in voorbereiding en in productie was, de angst voor de première: dat ik met al die mensen om me heen geconfronteerd zou worden met een film die ik niet aankon... dat ik in het donker weg zou vluchten, achtervolgd door een kwaai regisseuse vermoed als ouvreuse met een gevaarlijke laserlamp in de hand... Sytze van der Laan en Paula van der Oest hebben het probleem hoffelijk opgelost door ons deze voorpremière aan te bieden. Ik weet nu dat ik de première in een volle bioscoop ook aan zal kunnen. Net als Mirjam.”

‘Ik schrijf dit in de eerste plaats voor jou,’ zijn de eerste woorden in een voice-over. Denkt u dan direct: die ‘ik’ dat ben ik?

“De titel van mijn romancyclus *Homo duplex*, vrij vertaald ‘gespleten mens’, ontleen ik aan een aforisme van Alphonse Daudet. Daarin staat deze passage: ‘Op mijn veertiende merkte ik voor het eerst dat ik met zijn tweeën was, bij de dood van mijn broer Henri, toen mijn vader zo dramatisch uitriep: “Hij is dood! Hij is dood!” Mijn eerste Ik huilde, het tweede Ik dacht: Heel goed getroffen van vader! Wat zou dat mooi zijn op het toneel!”

“Ik ervoer die gespletenheid ook bij het zien van *Tonio*. Emoties werden opnieuw losgewoeld als door een baggermachine, en tegelijkertijd bleef er een koel – niet kil – observerende plek vrij in mijn hart die de rolprent heel goed op z’n esthetische waarde wist te schatten. Er waren momenten dat ik bij mezelf zei: ‘Verdomd ja, zo was het echt.’ Op andere momenten dacht ik: zo was het niet letterlijk, maar in verdichte zin geeft het wel degelijk de waarheid weer. Vergeet niet: tussen het werkelijk gebeuren en de filmwerkelijkheid bevindt zich nog altijd het boek, als een extra scherm tegen de al te directe emoties. Door de bewegende beelden van de film heen lees ik eerder de requiemroman dan dat ik in onversneden vorm zie

wat Mirjam en ik in mei 2010 en daarna meemaakten.”
U en uw vrouw kijken veel films; kon u *Tonio* als een ‘gewone’ film bekijken?
 “Hoe meer speelfilms je bekijkt, des te meer oog krijg je voor compositie – die natuurlijk altijd weer anders is, maar toch ook aan bepaalde basiswetten gehoorzaamt. Zo kon ik gelukkig ook naar *Tonio* kijken: Ah, hier laat Paula Pierre met zijn dilemma worstelen... hier gaat Pierre de afgrond in... en hier spot ze met alle regels van de cinema... Een meer technische benadering, mogelijk ook als raketschild tegen het bombardement aan emoties.

U wordt gespeeld door Pierre Bokma; hij heeft u zeer goed bestudeerd, maar niet met u gesproken. Had hij of had u daar geen behoefte aan?

“Als Pierre had aangegeven een voorbereidend gesprek te willen, had ik hem zeker ruimhartig te woord gestaan. Ik geloof dat hij de rol, met boek en scenario als sturende eenheden, helemaal uit zichzelf wilde persen. Nou heb ik me ook niet bepaald opgedrongen of zelfs maar aangeboden. Als ik mijn werkjaar aanstaande december afsluit, ben ik vijf nieuwe boeken verder, waaronder vier romans. Bijna een Simenonjaarproductie. Ik heb sinds de opnamen voor *Tonio* begonnen, zomer ’15, dan ook weinig anders gedaan dan schrijven – misschien is de sleutel tot die ademloosheid wel te vinden in *Tonio*.”

“Het heeft mogelijk geholpen dat Pierre Bokma twintig jaar geleden al eens een romanpersonage van mij vertolkte, in *Advocaat van de hanen*. In de aanloop naar de opnamen kwam ik hem een keer in het uitgaansleven tegen: hij was zich als de dipsomane advocaat Ernst Quispel aan het indrinken. Dat kon niet anders dan met wodka, zijnde immers de lijfdrank van deze kwartaalrinker. Ik bood Pierre genereus aan voor die avond zijn coach te willen zijn. Al gauw bleek dat hij niet gecoacht hoefde te worden, maar het werd toch voor ons allebei een leerzame nacht. Ik ontwaakte in de vroege ochtend op de bank met mijn regenjas nog aan. Uit een zak stak een doosje met een nieuwe, dure vulpen: die had Pierre ergens als bonus voor een gastrol ten geschenke gekregen. Toen ik weer de beschikking kreeg over mijn geheugen, herinnerde ik me dat hij me op zijn beurt de pen ca-

●●● Lees verder op pagina 8

**‘Ik kijk naar Chris’
 acteerprestaties, die
 maken dat hij afen toe
 geheel met Tonio lijkt
 samen te vallen’**

Cruciale sprong terug in de tijd

●●● Vervolg van pagina 7

toe... ik ben maar een armzalige krabbelaar.”
“Wat later die ochtend zat ik katerig in lijn 2. Ik zag Pierre monter het Leidseplein oversteken met een map onder de arm en een Granny Smith tussen de tanden geklemd – waarschijnlijk alweer onderweg naar een repetitie in de Stadsschouwburg.”

Wat vindt u van Bokma's vertolking van de schrijver A.F.Th. van der Heijden?

“Ik ben in ieder geval blij voor Bokma dat hij, om mij neer te zetten, niet net als Robert De Niro voor *Raging Bull* 25 kilo hoefde aan te komen. Hij vertolkte me toch wel overtuigend. Filmverhalen rond een schrijver zijn vaak rampzalig clichématig. In kostuumstukken, zoals over markies De Sade, krasst de ganzenveer zonder ophouden. Speelt een film in de jaren dertig van de twintigste eeuw, dan ramt de acteur/auteur op een hoge Remington alsof het writer's block nog uitgevonden moest worden. Bij Pierre zie je een schrijver veranderen. Hij beeldt de omslag uit van een kundig auteur, die zijn manuscript in keurige stapeltjes verspreid over zijn werktafel heeft liggen, naar iemand met een heilige missie: via zijn stiel zijn zoon tot leven wekken. Als Bokma driftigt op zijn elektrische schrijfmachine begint te tikken, is het ook echt de drift van de noodzaak.”

Herkent u Tonio in Chris Peters? Ziet u uw zoon of een acteur die uw zoon speelt?

“Ik was niet op de borrel aan de vooravond van de opnamen. Mirjam wel. Naar eigen zeggen viel ze bijna flauw toen ze Chris Peters aan zag komen, zo schrijnend was de gelijkenis met Tonio zoals die tegen het eind van zijn leven was. Ik had een soortgelijke ervaring bij het zien van een krantenfoto van Chris Peters op de fiets. Helemaal Tonio. Tot in de motoriek toe, zou ik bijna zeggen, hoewel het om een still ging.”

“In het voorjaar van 2010 zat ik op het terras van De Jofers in de Cornelis Schuytstraat. Er was daar een verkeersopstopping. Openens zag ik Tonio soepeltjes op zijn fiets tussen de claxonnerende auto's door manoeuvreren, als het ware sturend met zijn pinken. Hij reed aan de overkant de stoep op, zette de fiets op slot, en verdween in boekhandel Mulder – dacht ik. Ik gooide het geld voor mijn vertering op tafel, en ging achter hem aan, gewoon om hem even te verrassen: jij ontsnapt niet aan mijn aandacht, mannetje. In de boekhandel: geen Tonio. Op het trottoir ook geen fiets trouwens. Een paar dagen later was hij dood. Was ik slachtoffer van een zinsbegoocheling geweest... een soort ideaalvisioen van mijn kwetsbare zoon, met zijn pinken alle auto's ontwijkend? Ik kan het bij hem niet meer verifiëren, maar wat ik zeggen wou... in de film zit Chris Peters op eendere wijze op zijn fiets. Een kwestie van acteursintuïtie, denk ik, want er bestaan geen opnamen van een fietsende Tonio, zover ik weet.”

“Ook hier geldt: ik kijk naar Chris' acteeprestaties, die maken dat hij af en toe geheel met Tonio lijkt samen te vallen. Een kwestie van licht spottende verlegenheid, van bedeesde overmoed.”

Wat vindt u eigenlijk van de eerdere verfilmingen die van uw boeken zijn gemaakt?

“*Advocaat van de henen* had, met z'n sterke plot, een betere film verdiend, al speelde Pierre Bokma tegen de klippen op. Ik houd erg van Mark de Cloes eigenzinnige benadering van *Het leven uit een dag*, en ook *De helleveeg* is een mooie film. Maar nee, ik bemoei me niet met het scenario, en evenmin met de productie. Ik lees een keer het script, hecht er mijn fiat aan, en bezoek een dagje de set – wat ik in het geval van *Tonio* niet eens gedaan heb, uit angst voor te confronterende scènes. Een film duurt zo'n twee uur, over een roman van gemiddelde omvang doe je een paar dagen. Alleen al dat enorme verschil in consumptietijd geeft ook het verschil in compositie aan. Boek en film moeten als zelfstandige kunstwerken naast

●●● A.F.Th. van der Heijden: 'Mirjam viel bijna flauw toen ze Chris Peters zag aankomen. Zo schrijnend was de gelijkenis met Tonio.'

elkaar kunnen bestaan en gedijen. Het heeft voor de schrijver van de roman geen zin om de verfilming de kant van het boek op te 'sturen'. Natuurlijk onderteken je een filmcontract mede op grond van reputatie van producent en regisseur, maar verder... je geeft het uit handen. God zegene de greep. Als je een goed boek hebt geschreven, kan een slechte film het niet vernietigen.”

Vind u het belangrijk dat alles klopt?

“Toen ik bij het bekijken van Tonio de camera langs de ordners op de schappen van Pierres werkkamer zag gaan, dacht ik: verdomd, ze hebben mijn handschrift wel erg goed nagebootst. Totdat ik me realiseerde dat ik de rugen van die ordners zelf beschreven had. Met fantasietitels. Maar niet omdat ik eis dat 'alles klopt'. Ware gebeurtenissen kunnen via een speelfilm ook waarachtig weergegeven worden zonder dat het decor een angstaanjagend getrouwe kopie van de werkelijkheid is. Ik weet niet of Tonio's kleurpotloodtekening 'Mama en Adri furlied in Vrankrijk' het origineel is of een nauwgezette kopie. Het is een tekening zoals alleen een kind van vijf kan maken, met rode harten die als vlinders uit hoofden vliegen... Ja, ik ben blij dat die liefdesverklaring in de film zit.”

Zoals u in *Tonio* aan de haal gaat met de realiteit, gaat Paula van der Oest weer aan de haal met uw realiteit. Doet de film recht aan uw boek of zijn er zaken die u mist?

“De requiemroman *Tonio* zou je op verschillende manieren kunnen verfilmen. Bijvoorbeeld als een detective waarin pas aan het slot blijkt hoe de aldoor betreurde afwezige aan zijn eind is gekomen... of dat diens identiteit daar pas onthuld wordt: de keuze dus tussen een 'whodunnit' en een 'whotookit'.”

“Ik heb te maken met de film die Paula van der Oest naar mijn boek heeft gemaakt. Met haar visie op het rouwverhaal. Ik ga me niet beklagen over gebeurtenissen uit het boek die in de film zijn weggelaten, want daar is een reden voor. Ik beoordeel wat zij met haar selectie van bouwstenen gedaan heeft. Ik vind het resultaat verbluffend goed. Ik zou kunnen uitweiden hoe de slotsequenties de film boven zichzelf uitvullen. Ik doe het niet: ik heb Paula beloofd mijn *spoiler alert* op scherp te houden.”

U hebt het boek geschreven om greep te krijgen op iets wat niet te bevatten is en om Tonio's leven te verlengen. Wat is dan eigenlijk nog de meerwaarde van Paula van der Oests speelfilm?

“Als het boek de kwaliteiten heeft om Tonio's leven nog wat te verlengen, of op z'n minst 'warm' te houden, dan kan een goede film als van Van der Oest dat ook, in een geheel andere vorm. Laten we zeggen dat de film de gelederen van het boek is komen versterken in de strijd tegen Tonio's vergetelheid. Daarnaast is de film ook nog een uitzonderlijk kunstwerk, dat ook puur esthetisch, voor wie het achterliggende drama niet kent, genoten kan worden. Ziedaar enkele aspecten van z'n meerwaarde.”

Ten slotte: hebt u bepaalde verwachting of hoop omtrent de film?

“Ik hoop natuurlijk dat zoveel mogelijk mensen *Tonio* gaan zien, tegen zijn vergetelheid, maar ook omdat de film een uniek en tegelijkertijd universeel beeld geeft van wat rouw is: een allesverwoestende kracht, die op den duur, als er maar genoeg van overblijft, ook weer in energie en creativiteit kan worden omgezet.”

“Sinds Tonio's dood, en vooral na de verschijning van mijn boek, hebben talloze mensen ons geschreven om ons hun eigen verlies mee te delen. Het dringt dan pas tot je door hoeveel mensen met de dood van een kind, klein of al wat ouder, te maken krijgen. Lang niet altijd gevallen die de krant hebben gehaald. Voor een groot aantal van die briefschrijvers had het boek, als spiegeling van hun eigen ervaringen, veel betekend. Ik hoop dat die mensen nog meer dimensies van de rouw, op een tegelijk schrijnende en troostende manier, uit de film weten te halen.”

‘De film is een uitzonderlijk kunstwerk dat ook puur esthetisch genoten kan worden’

EEN INTIEM ETENTJE IN CAFÉ SONNEVELD AAN DE EGELANTIERSGRACHT VORMDE DE SLEUTELSCÈNE DIE PAULA VAN DER OEST OPNAM VOOR TONIO.

tekst Jan Pieter Ekker, foto's Bob Bronshoff

●●● De scène in eetcafé Sonneveld: de laatste keer dat zijn ouders Tonio écht hebben gesproken.

“Ze hebben een heel goeie Tonio uitgekozen,” fluistert een figurante tegen haar vriend, terwijl er twee maaltijdsalades en friet bij hen op tafel worden gezet. “Mijn zus kende hem, hij lijkt echt goed.”

In eetcafé Sonneveld in de Jordaan zijn opnames bezig voor *Tonio*, Paula van der Oests verfilming van A.F.Th. van der Heijdens veelgeprezen, bestsellende requiemroman over zijn enige kind, dat in 2010 op 21-jarige leeftijd om het leven kwam bij een verkeersongeval. Het is een cruciale scène, zegt scenarist Hugo Heinen. Na Tonio's dood vragen zijn ouders zich af wanneer ze hem voor het laatst écht hebben gesproken. De film maakt dan een sprongetje terug in de tijd, naar een intiem etentje. Dat dreigt minder gezellig af te lopen als Tonio zijn vader en moeder vertelt dat hij films wil gaan maken, en Adri riposteert dat hij toch voor fotografie had gekozen en vraagt wat hij nu echt wil.

Tonio wordt gespeeld door Chris Peters, Rifka Lodeizen speelt zijn moeder Mirjam Rotenstreich, Pierre Bokma is de schrijver. Toen Bokma werd gecast, was hij net in het boek begonnen. Hij las het niet uit, het zou hem alleen maar afleiden. Bokma heeft Van der Heijden ook niet gesproken voor zijn rol. “Ik ken hem, maar ik had er geen behoefte aan. Ik heb Adri wel goed bestudeerd; ik heb wat interviews en *College tour* bekeken, en zijn optredens in *De wereld draait door*. Ik wilde zijn ogen zien. Ogen zeggen alles, die geven de diepte van de crisis aan.”

Peters kwam wat kilo's aan om Tonio te worden, in zijn haar zitten weaves. Hij heeft gezocht naar geluidsopnames van Tonio, maar die waren niet te vinden. Mensen die het kunnen weten, hebben hem verteld dat zijn stem lijkt op die van Tonio. Peters' stem is ook vrij laag, hij praat alleen wat sneller.

Terwijl Van der Oest nog even met haar hoofdrolspelers overlegt, wordt de camera op de juiste plek gezet, worden de ramen afgeplakt (het is avond), en wordt de rookmachine uitgeprobeerd. Uit de speakers schalt de André Hazes-hit *Jij bent alles*. In de keuken worden drie biefstukjes bereid voor het filmgezin. Omdat Lodeizen vegetariër is, wordt die van haar extra doorbakken, zodat er geen bloed op haar bord komt als ze een stukje afsnijdt.

“Ik wil volledige stilte op de set,” roept de opnameleider. “Dames en heren figuratie: niet in de camera kijken en niet smakken, alleen mimen! Ennnn daar gaan we... Actie!”

Een paar minuten later staat de scène erop. “Er zijn veel valkuilen,” zegt Van der Oest. “We proberen het boek zo ingetogen mogelijk te verfilmen. Niet te veel sentiment, geen effectbejag. Ik wil, denk ik, hetzelfde bereiken als Adri met zijn boek: ik probeer het leven van Tonio te verlengen. Als Tonio in de hoofden van de mensen blijft, leeft hij voort.”

●●● Vervolg van pagina 5

JUSTE LA FIN DU MONDE

De jonge toneelschrijver Louis keert na twaalf jaar afwezigheid terug naar zijn geboortedorp. Al die jaren liet hij alleen in cryptische ansichtkaarten van zich horen, maar nu heeft hij zijn familie iets te vertellen: hij is stervende. Maar zijn moeder, broer, zus en schoonzus luisteren niet: ze zijn te druk hem zijn afwezigheid en succes te verwijten. De 25-jarige regisseur Xavier Dolan verzamelde een Franse sterrencast voor zijn zesde speelfilm, gebaseerd op het gelijknamige toneelstuk van Jean-Luc Lagarce. Hij won er op het afgelopen filmfestival van Cannes de Grote Jury-prijs mee.

MA VIE DE COURGETTE

Courgette is de bijnaam van een negenjarige jongen in deze speelse animatiefilm. Na de plotselinge dood van zijn moeder wordt Courgette opgevangen door politieman Raymond, die hem naar een opvanghuis brengt. Het kost de jongen moeite zich op zijn gemak te voelen en de andere kinderen moeten erg aan hem wennen. Maar na de komst van een nieuw meisje, Camille, begint hij zich thuis te voelen. Deze eerste lange animatiefilm van regisseur Claude Barras is dit jaar de officiële Zwitserse inzending voor de Oscars.

Hedi

Het leven van de Tunesische twintiger Hedi (Majd Mastoura) lijkt stil te staan. Zijn dominante moeder heeft een geschikte vrouw voor hem uitgezocht, en Hedi gaat passief mee in de sociale conventies. Maar dan komt hij de vrijgevochten Rym (Rym Ben Messaoud) tegen. Voor het eerst in zijn leven is Hedi verliefd, en dat zet alles op zijn kop. Dit liefdesverhaal van Mohamed Ben Attia, dat subtiel de sociale omwentelingen in het Tunesië na de Arabische lente spiegelt, won op het filmfestival van Berlijn de prijs voor beste debuut én de Zilveren Beer voor hoofdrolspeler Mastoura.

I, Daniel Blake

Regisseur Ken Loach dong met *I, Daniel Blake* voor de dertiende keer mee in de competitie van het filmfestival van Cannes, en won voor de film zijn tweede Gouden Palm. De 59-jarige Daniel Blake verdient zijn brood als timmerman, tot hij een hartaanval krijgt en voor het eerst van zijn leven een beroep op de staat moet doen. Hij ontmoet de alleenstaande moeder Katie en haar twee kinderen, aan wie hij veel steun heeft. Samen proberen ze hun waardigheid te behouden in het onpersoonlijke en bureaucratische uitkeringsstelsel.

Je me tue à le dire

De lanterfantende dertiger Michel is geobsedeerd door de dood. Die van zijn afhankelijke moeder, die borstkanker heeft, maar vooral die van hemzelf. Zijn hypochondrische neigingen staan elke vooruitgang in zijn leven in de weg. Het verhaal van Michel wordt verteld in vijf hoofdstukken, die in vaak absurdistische fragmenten de verhoudingen schetsen tussen hem en de belangrijkste mensen in zijn leven: zijn moeder, zijn vriendin Aurelie en zijn collega en beste vriend Darek. Regisseur Xavier Seron leerde het vak van collega Bouli Lanners, en deelt in zijn eigenzinnige debuut diens gevoel voor grappige tristesse.

The light between oceans

Vuurtorenwachter Tom (Michael Fassbender) en zijn vrouw Isabel (Alicia Vikander) wonen in de jaren twintig op een eiland in West-Australië. Ze proberen al jaren zonder succes kinderen te krijgen. Wanneer een roeibootje aanspoelt met een dode man en een klein meisje erin, besluiten ze haar op te voeden als hun eigen kind. Maar als ze een aantal jaar later op het vasteland de weduwe Hannah (Rachel Weisz) ontmoeten, verandert hun perfecte gezinsleven langzaam in een hartverscheurend drama. Regisseur Derek Cianfrance (*Blue Valentine*) baseerde zijn meeslepende film op de wereldwijde bestseller van M.L. Stedman.

Little men

Wanneer Jakes vader het pand in Brooklyn erft waar Tonys moeder haar kledingwinkel heeft, ontstaat een

vriendschap tussen de twee twaalfjarige jongens. De artistieke, gevoelige Jake en de ongedurige Tony lijken tegenpolen, maar zijn al snel onafscheidelijk. Totdat hun ouders in een slepende ruzie over een mogelijke huurverhoging verzeild raken. Regisseur Ira Sachs haalde inspiratie bij de familiedrama's van Yasujiro Ozu, en vertelt tussen de regels van dit kleine coming-of-ageverhaal door ook over grotere sociale ongelijkheden.

The long night of Francisco Sanctis

Francisco Sanctis is een simpele familieman in het Buenos Aires van 1977, onder het schrikbewind van de junta. Wanneer hij van een kennis opdracht krijgt om twee mensen te waarschuwen dat zij gearresteerd zullen worden, staat Sanctis voor een keuze: riskeert hij zijn eigen leven om dat van twee vreemden te redden? De Argentijnse regisseurs Francisco Marquez en Andrea Testa maken een minimalistisch speelfilmdebuut vol paranoia en onderhuidse spanning.

Mal de pierres

Een weelderig romantisch drama van Nicole Garcia naar de gelijknamige bestseller van Milena Agus, over een vrijzinnige vrouw die vastgeroest zit in een huwelijk en verliefd wordt op een andere man. Gabrielle woont kort na de Tweede Wereldoorlog in een Spaans dorpje, in een tijd waarin haar droom om de ware liefde te vinden als schandalig wordt gezien. Als zij valt voor veteraan André, is dit haar uitweg uit het huwelijk met de eerlijke boer José. Marion Cotillard schittert als Gabrielle, vastberaden haar droom waar te maken.

One week and a day

Een week lang rouwden Eyal en Vicky na de dood van hun zoon. Nu is de Shiva voorbij, en Vicky is klaar om de routine van hun leven weer op te pakken. Eyal nog niet. Hij steekt liever een joint op met de zoon van hun burea, een lanterfant die alleen in leeftijd volwassen is. Het is in Asaph Polonskys droogkomische regiedebuut het startpunt voor het ontwaken van Eyal, die gaandeweg ontdekt dat er nog dingen zijn die het leven de moeite waard maken.

Perfetti sconosciuti

Vier oude vrienden en hun partners komen bij elkaar voor een dinertje. Een klacht over de inbreuk die smartphones op het dagelijks leven kunnen hebben, draait uit op een onverstandig spel: iedereen legt zijn mobieltje op tafel, en alle inkomende berichtjes en telefoontjes worden geopend. Maar wat bij de pasta nog een leuk spelletje tussen vrienden lijkt, wordt bij het vleesgerecht al ongemakkelijk en krijgt bij de tiramisu ronduit pijnlijke proporties. De Italiaanse sterrencast trok in hun thuisland ruim 2,5 miljoen bezoekers naar deze dramatische komedie, en regisseur Paolo Genovese scoorde zo de Italiaanse bioscoophit van dit voorjaar.

●●● Lees verder op pagina 16

HELL OR HIGH WATER

Wanneer de onafscheidelijke broers Tanner (Ben Foster) en Toby (Chris Pine) hun ranch dreigen te verliezen, beginnen ze in deze moderne western van David MacKenzie (*Starred up*) aan een wanhopige reeks overvallen op kleine, lokale banken. De twee hopen buiten schot van de politie te blijven door het bij kleine bedragen te houden. Alles loopt gesmeerd tot de bijna gepensioneerde Texas ranger Marcus (Jeff Bridges) zich in de zaak vastbijt.

MAGNUS

Enerverende documentaire over Magnus Carlsen, de heersend wereldkampioen schaken. Regisseur Benjamin Ree volgde Carlsen van 2004, toen hij op dertienjarige leeftijd grootmeester werd, tot het behalen van zijn wereldtitel in 2013. Dit unieke materiaal wordt aangevuld met homevideos van Carlsen als kind en interviews met Carlsen zelf, zijn vader, en beroemde tegenstanders als Garry Kasparov en Viswanathan Anand.

A QUIET PASSION

Het levensverhaal van de Amerikaanse dichteres Emily Dickinson (een glansrol voor Cynthia Nixon), van haar jeugdjaren tot het einde van haar leven als teruggetrokken, ondergewaardeerd kunstenaar. Regisseur Terence Davies (*The deep blue sea*) richt zich vooral op Dickinsons latere jaren, waarin de kleur langzaam verdwijnt uit zijn schilderachtige beelden als de dichteres steeds meer teleurgesteld raakt in een wereld waarin zij als vrouw bar weinig te vertellen heeft.

‘Mijn moeder vindt mijn eigen films beter’

DE NIEUWE FILMS VAN ROBERT JAN WESTDIJK (WATERBOYS) EN EDDY TERSTALL (ALBERTA) GAAN IN DECEMBER IN PREMIÈRE, MAAR ZIJN AL TE ZIEN OP PAFF. EEN GESPREK MET DE REGISSEURS.

tekst Rajko Disseldorp, foto Renate Beense

“Vroeger trokken we weleens de conclusie dat ik niet nauwkeurig genoeg ben en jij te nauwkeurig,” zegt Eddy Terstall (52) tegen Robert Jan Westdijk (51), halverwege het gesprek op een terras naast De Filmhallen. De regisseurs praten openhartig met elkaar. Ze kennen elkaar al twintig jaar. Volgens Terstall is hij blijven filmen door Westdijk, nadat hij diens debuutfilm *Zusje* had gezien. “Ik had twee films gemaakt die veel te pretentius waren. Ik dacht toen dat ik alles wel wist over hoe de wereld in elkaar zat. Het werden geen goede films. Toen zag ik *Zusje* en dacht ik: dat kan dus ook. Als je gewoon iets maakt over je eigen subcultuur, en je doet dat met weinig geld, heb je veel meer de controle en wordt het meer de film die je wilt.”

Terstall maakte eerder films als *Simon*, *Vox Populi* en *Hufters & hofdames*. Westdijk regisseerde onder andere *Zusje*, *Phileine zegt sorry* en *De eetclub*. De nieuwe films van Westdijk en Terstall zijn toevallig allebei een roadmovie geworden, allebei over een man op middelbare leeftijd. In *Waterboys*, van Westdijk, gaan een vader en zoon samen op reis naar Schotland, en in *Alberta*, van Terstall, gaat een succesvolle reclameman met zijn jonge minnares naar Canada.

Westdijk, die voor het eerst in zes jaar weer met een film komt, begon zijn script met vier A4'tjes. “Het bijzondere is dat dat de essentie van de film is gebleven,” zegt Westdijk. Terstall: “Dat is toch mooi. Dus je weet al wat je wilt vertellen vanaf het begin en daar houdt je je aan?” Westdijk: “Inderdaad. En dat heb ik nog nooit meegemaakt.”

Westdijk moest zijn film in een kort tijdsbestek opnemen. Hij herinnert zich hoe hij aan het einde van de eerste, lange draaidag met de gehele crew ging zwemmen. “Toen keek ik naar al die mensen en wist ik zeker: dit komt goed.”

Dat gevoel laat meestal langer op zich wachten. Al snel komen de twee te spreken over hun verschillen als regis-

seur. Westdijk: “Misschien is het een karakterologische kwestie, dat ik altijd denk dat een film niet goedkomt en Eddy wel.” Terstall: “Jij bent altijd wat bezorgder. Jij houdt ook meer van je films.” Westdijk: “Jij houdt ook van je films, alleen doe je alsof het niet zo is.” Terstall: “Nee, dat bedoel ik niet. Jij waakt wat vaderlijker over je films. Ik ben altijd meer gewoon een deel van de crew.”

Bob Ross-schilderijen

De nieuwe film van Terstall, *Alberta*, werd gemaakt in samenwerking met een sponsor, KLM, die een film wilde over de bestemming Alberta, een provincie in Canada. Westdijk moet erom lachen als hij dat hoort: “O, is het zo gegaan?” Terstall: “Ik dacht: leuk, Alberta. Maar je moet wel een verhaal hebben. De boodschap die ik snel had, was: mannen blijven heel lang kinderachtig en succesvolle mannen nóg langer. De succesvolle man, gespeeld door Daniël Boissevain, ontmoet een meisje dat de helft van zijn leeftijd is en hij heeft toch de regel: de helft plus één, anders kan het niet. Op een gegeven moment is zij jarig, dan kan hij er niet meer onderuit. Hij vraagt: ‘Zullen we Bob Ross-schilderijen gaan maken in Alberta?’ En dan begint de film eigenlijk echt, ze gaan ernaartoe.”

Terstall had Daniël Boissevain al in gedachten bij het schrijven van het scenario. “Het leuke aan hem is dat hij nu wat ouder wordt. Dat maakt hem ook wat kwetsbaarder. Hij is gewoon een knappe vent. Dat zeggen de vrouwen ook.” Hij is even stil. “Tenminste, ik heb gehoord dat ze dat zeggen.”

Moeder

Wanneer de regisseurs het over het casten van de acteurs hebben, komen ze ook achter elkaars verschillen. In Westdijks film speelt Leopold Witte een vader, de jonge acteur Tim Linde is zijn zoon. Westdijk: “Eddy heeft, voordat hij het scenario gaat schrijven, al twee derde van de mensen rond en in zijn hoofd. Ik verzin imaginaire figuren, die ik zo graag tot leven zie komen. Volgens mij hebben we driehonderd mensen getest voor de vader en de zoon. Dat is veel, maar het is belangrijk gewoon door te blijven zoeken. Weet je wat voor gevoel ik heb als ik de juiste acteurs eenmaal heb gevonden, als het klopt?! Leopold en Tim doen het zo goed; er was tijdens de opnames échte vader- en zoonchemie.”

Ook in de montage zijn er verschillen tussen de twee regisseurs. Westdijk: “Ik kan te ver door monteren en jij kunt, denk ik, te veel laten liggen in de montage.” Terstall: “Ja, ik heb van jouw film *Siberia* echt betere versies gezien dan de uiteindelijke versie. Je hebt er toen te veel spel uitgeknipt. Het werd te veel plot.”

Westdijk: “Dat klopt. Daarom is het ook voor mij zo'n bevrijding dat ik me nu aan die vier pagina's heb kunnen houden. Dat is ontzettend fijn. Ook dat ik terug ben met een eigen film.”

Terstall: “Jouw zelfbedachte films zijn veel beter, vind ik.” Westdijk moet lachen. “Weet je wat het mooie is? Mijn moeder vindt mijn eigen films ook beter, ze vindt dat ik alleen maar eigen films moet maken.”

Emotionele momenten

Er zijn ook overeenkomsten tussen beide regisseurs. Ze vinden het allebei mooi om 'vol erin' te gaan tijdens het maken van de film. Volgens Westdijk zorgt het ook voor intense, emotionele momenten. “In het echte leven ben ik een enorme piekeraar, maak ik me veel zorgen. Maar tijdens de opnames is het ontzettend fijn, dan ga ik er vol in. Als ik goede acteurs heb, kan ik mezelf overgeven. En ik doe niet aan zelfcensuur. Ik ben niet zo'n iemand die zegt: ‘Heel goed.’ Als ik ontevreden ben, dan zie je dat ook. Maar ik kan ook heel blij worden. Dan ga ik zitten huilen.”

Westdijk geeft aan vaker echt emotioneel te kunnen worden tijdens de opnames, Terstall kan zich maar één moment herinneren. “Dat was met Nadja Hüpscher. Ik had altijd het idee dat ik haar een beetje die filmwereld ingelokt had, terwijl ze er eigenlijk helemaal niet zo'n zin in had. En toen ik zag dat ze zo iets goeds neerzette, was ik echt emotioneerd. Het bleek dat ze kon transformeren en bo-

WEG NAAR DE GOUDEN KALVEREN

Robert Jan Westdijk (Utrecht, 1964) studeerde in 1987 af aan de Nederlandse Film en Televisie Academie. In 1995 maakte hij zijn speelfilmdebuut met het eigenzinnige *Zusje*, dat hem het Gouden Kalf voor Beste Speelfilm opleverde en de debuterende hoofdrolspeelster Kim van Kooten een nominatie voor Beste Actrice bezorgde. Dertien jaar en zes nominaties later won Westdijk zijn tweede Kalf, voor de montage van *Het echte leven*, die hij tevens regisseerde en waarvoor hij ook het scenario schreef. In 2010 verfilmde hij *De eetclub*, naar de bestseller van Saskia Noort. Dit najaar komt de grotendeels in Schotland opgenomen roadmovie *Waterboys*, vernoemd naar de Brits/Ierse band The Waterboys van Mike Scott, die de muziek verzorgden en een cameo (glimp-rol) hebben.

Eddy Terstall (Amsterdam, 1964) studeerde een tijdje sociologie en politicologie aan de Universiteit van Amsterdam om de anatomie van de maatschappij te leren kennen. In 1992 regisseerde hij zijn eerste speelfilm *Transit*, over vier illegale Braziliaanse muzikanten die naar Amsterdam komen; drie jaar later volgde *Walhalla*. De doorbraak kwam met *Hufters & hofdames* (1997). Vervolgens maakte hij zedenschetsen als *De Boekverfilming* (1999), *Rent-a-Friend* (2000), *Simon* (2004, bekroond met vier Gouden Kalveren) en *Vox Populi* (2008), een politieke komedie over Tweede Kamerverkiezingen. In 2012 verscheen zijn eerste boek: *Ik loop of ik vlieg*.

‘Als ik ontevreden ben, zie je dat. Ik kan ook heel blij worden, dan ga ik huilen’

‘We zijn allemaal verantwoordelijk voor deze doden’

IN FUOCOAMMARE TOONT GIANFRANCO ROSI HET LEVEN VAN DE BEWONERS VAN LAMPEDUSA IN DE HEN OMRINGENDE GRUWELIJKE MIGRANTEN-WERKELIJKHEID.

tekst Jos van der Burg

Niemand die *Fuocoammare* (Vuur op zee) ziet, zal de gruwelijke climax van de film vergeten. Als dit sensatiebelust klinkt, dan moet dat maar, want het is de waarheid. Daarover zo meer. Eerst het begin. Gianfranco Rosi (1964) won drie jaar geleden de Gouden Leeuw in Venetië met *Sacro GRA*, een portret van bewoners van de grauwe huizenblokken langs de rondweg van Rome. In afwachting van een briljant idee voor weer een lange film, accepteerde hij de opdracht voor een korte film (tien minuten) over Lampedusa. Het idee was om de camera nu eens niet op de migranten te richten, maar op de lokale bevolking van het eilandje, dat twintig keer kleiner is dan Texel.

Hoe ervaren de zesduizend inwoners de jarenlange toestroom van tienduizenden migranten? Rosi, kaal hoofd, intellectuele zware zwarte bril, ging eerst eens kijken op het eilandje, maar wilde al snel weer weg, vertelde hij tijdens een bezoek aan Amsterdam. “Ik kreeg de indruk dat ik er niets kon doen. Er waren geen migranten.”

Het opvangcentrum was verlaten, omdat migranten het eerder uit protest in brand hadden gestoken. Maar ook door de operatie Mare Nostrum (het beleid om migranten in zee te onderscheppen) kwamen er geen migranten meer naar Lampedusa. “Als zij uit zee werden opgepikt, werden ze meteen verspreid over Italiaanse opvangcentra. De grens liep niet meer bij Lampedusa, maar midden op zee.” Rosi pakt een vel papier en begint te tekenen. “Dit is Lampedusa, hier ligt Libië en daar Tunesië. Vóór Mare Nostrum voeren migranten uit deze landen rechtstreeks naar Lampedusa. De hele dag kwamen er bootjes met plukjes mensen aan. Dat leidde vanzelf tot interactie tussen bewoners en migranten, maar die is door de institutionalisering van Mare Nostrum verdwenen. Er is nog steeds een opvangcentrum op Lampedusa, maar de lokale bevolking en de migranten ontmoeten elkaar niet meer.”

Dokter Bartolo

Dat Rosi het eilandje toch niet meteen verliet, komt door zijn ontmoeting met Pietro Bartolo, de enige arts op het eilandje. De man onderzoekt al tientallen jaren alle nieuwe migranten op het eilandje. Hij vertelde Rosi over de dagelijkse praktijk en liet hem foto's zien van uitgeputte, zieke en verdronken migranten. Het klikte tussen de twee mannen en Rosi besloot geen korte, maar een lange film over de bewoners te maken. Anderhalf jaar verbleef hij op het eilandje, waarvan de eerste drie maanden zonder camera.

“Ik wilde de mensen ontmoeten en hen leren begrijpen. Ze in de intimiteit van hun leven leren kennen. Dat is mijn plicht als documentairemaker.”

Uit de vele ontmoetingen koos hij een handjevol mensen om te portretteren. “Vergelijk het met verliefd worden. Je ontmoet honderden mensen, maar net op die ene val je.” Naast dokter Bartolo was dat als belangrijkste de twaalfjarige Samuele, een visserszoon. Hij is de hoofdpersoon in *Fuocoammare*: de kijker kijkt door zijn ogen naar de wereld. Een schizofrene wereld, waarin Samuele het leven van een avontuurlijk kind leidt, terwijl op de zee rond het eilandje zich tragedies afspelen.

Uitlaatgassen

Dat Samuele een lui oog heeft, is een doeltreffende metafoor voor het wegstijgen van de wereld bij de migranten-ellende. “Dat zijn de cadeautjes die de werkelijkheid je soms geeft,” zegt Rosi, die benadrukt dat hij nooit iets in scène zet in zijn films. “Sommige mensen vragen waarom ik Samuele geen migranten heb laten ontmoeten in het opvangcentrum. De reden is simpel: hij komt daar nooit. Een andere regisseur had hem er misschien mee naartoe genomen, maar ik doe dat niet.”

Rosi filmde op het eiland, maar ook op zee. “Ik voer veertig dagen mee met een reddingsboot. De eerste twintig dagen gebeurde er niets, omdat ze de boot weghielden van de frontlinie. Het was een test om te zien hoe ik me met de camera (Rosi deed al het camerawerk zelf) over het schip bewoog. In die weken bouwde ik een vertrouwensrelatie met de bemanning op.” Na twintig dagen kreeg hij met echte reddingsacties te maken. “Dat waren aanvankelijk routinereddingen. Je vaart erheen, pikt de mensen op en brengt hen naar Lampedusa of een andere plaats.”

Maar de reddingswerkers kregen te maken met een menselijke hel toen ze op een schip met ongeveer tweehonderd migranten onderdeks vijftig lijken aantreffen. Gestikt door de uitlaatgassen van de motor, Rosi stond voor een dilemma: moest hij dit filmen of niet? “De commandant van de reddingsboot zei tegen me: dit moet je filmen! Laat de wereld zien hoe deze mensen zijn omgekomen! Ik ging het ruim in en moest kokhalzen van de stank. Ik trilde. Ik filmde alles. Een massa lichamen door elkaar. Ik zag hoofden, benen, armen, zonder te zien wat bij welk lichaam hoorde. Ik voelde het als mijn plicht het te filmen. De wereld moest dit weten. Deze mensen waren gestorven in een

De kijker kijkt door de ogen van de twaalfjarige visserszoon Samuele (r) naar het leven op Lampedusa.

gaskamer. Mensen die probeerden te ontsnappen aan de tragedie in hun land waren op gruwelijke wijze gestorven. We zijn allemaal verantwoordelijk voor deze doden.” Na deze catastrofe stopte Rosi met filmen. “Emotioneel kon ik het niet meer. Ik was van plan om ook in Libië en Niger te filmen, maar kon niet verder.”

Nadat *Fuocoammare* begin dit jaar op het filmfestival in Berlijn de Gouden Beer voor beste film won, kwam er een politiek mediacircus op gang. Rosi weet niet of hij er blij of somber over moet zijn. “De film is vertoond in het Europees parlement en na afloop was er een interessante discussie. Ik hoopte dat hij bijdroeg aan het bewustzijn over de migrantencrisis, maar een paar weken later werd de afschuwelijke migrantendeal met Turkije gesloten.”

Rosi laat op zijn smartphone een foto zien waarop de Italiaanse premier Matteo Renzi de dvd van *Fuocoammare* aan Angela Merkel geeft. “Ik vind het griezelig. Ongelofelijk hoe politici op de film zijn gesprongen. Ik ben bang dat

‘Ik moest kokhalzen van de stank. Ik voelde het als mijn plicht het te filmen’

ze hem misbruiken om hun geweten te ontlasten. Het zou geloofwaardig zijn als ze in actie komen, maar dat zie ik niet.” Minder sceptisch is hij over de ontmoeting die hij en Samuele met de paus hadden. “Hij had de film gezien en wilde met ons praten. Het werd een persoonlijk gesprek waarin hij zei dat mensen nooit gedegradeerd mogen worden tot nummers.”

Intuïtief

Lacherig zegt Rosi dat hij sinds *Fuocoammare* als migrantenexpert wordt gezien. “Op een grote bijeenkomst van ngo's in Wenen was ik de hoofdgast, maar ik wist niet wat ik moest zeggen. Ik ben geen expert en kan alleen maar over mijn film praten.” En ook dat laatste is nog behoorlijk lastig, want hij werkt nogal intuïtief, zegt Rosi. “Ik analyseer mijn werk niet.” Lachend: “Toen iemand vroeg waarom om het altijd bewolkt is in de film, verzon ik dat we de wolken moesten zien als het koor in een Griekse tragedie.”

Rosi is geen documentairemaker van wie de mensen in zijn films na het draaien nooit meer iets horen. Ook na afloop houdt hij contact. “Ik spreek Bartolo nog bijna dagelijks. Als ik een paar dagen niet bel, belt hij en vraagt of ik hem vergeten ben. Ook Samuele spreek ik geregeld. Gisteren nog. Toen ik zei dat ik in Amsterdam was voor de film, vroeg hij verbaasd voor welke film. Hij begrijpt niet dat ik nog steeds praat over *Fuocoammare*. Hoe kan dat nou? Die film is toch allang gemaakt?”

Bartolo zegt in de film dat hij nachtmerries heeft over de

verschrikkingen die hij heeft gezien. Hoe dat met Rosi zit? “Dat beeld van die berg lichamen krijg ik niet meer uit mijn hoofd. In oktober zonder ik me twee maanden af om mijn balans terug te vinden. Misschien komt er dan weer een nieuw filmidee.”

Gianfranco Rosi

Zelfmoord (1877) van Edouard Manet wordt in Frantz nadrukkelijk

‘DE FILMTITEL STELT DE KIJKER WEL VOOR EEN RAADSEL’

Op basis van een bijna vergeten film van regisseur Ernst Lubitsch (1892-1947) toont zijn Franse collega François Ozon (1967) in het liefdesdrama *Frantz* aan hoe de naweën van de Eerste Wereldoorlog de levens bepalen van twee jonge mensen.

Het klinkt als een smeeekbede als François Ozon halverwege het interview vraagt om de titel van de inspiratiebron voor zijn film *Frantz* – een melodrama van Ernst Lubitsch uit 1932 – niet te onthullen.

Weliswaar bevat de oorspronkelijke Engelse titel *Broken lullaby* geen spoiler, maar in sommige landen – waaronder Nederland – is destijds een andere titel gebruikt waarin de clou van het verhaal meteen wordt prijsgegeven. Die titel verwijst weer naar het pacifistische toneelstuk van Maurice Rostand door wie Lubitsch zich destijds liet inspireren.

“Vandaar dat ik mijn nieuwe film *Frantz* heb genoemd. Het is misschien geen opwindende titel, maar het stelt de kijker wel voor een raadsel,” zegt Ozon tijdens het 73ste Filmfestival van Venetië, waar *Frantz* deze maand zijn wereldpremière beleefde.

Bloeiend nationalisme

Ozon beperkt zich tot een korte scène in de loopgraven om te laten zien hoe *Frantz* aan zijn einde is gekomen. Maar voor de rest zit het oorlogsleed vooral in de ogen van zijn personages. Een belangrijk detail in de film is een schilderij, *Zelfmoord* van Edouard Manet, dat in het Louvre hangt. Het komt in een aantal scènes voor en wordt onder anderen door Anna langdurig bekeken. Het idee om het schilderij zo nadrukkelijk in *Frantz* te tonen, is een vondst van Ozon zelf. Manet schilderde een man in een wit overhemd die achterover op zijn bed ligt. Op zijn borst zijn bloedsporen te zien.

“In het oorspronkelijke toneelstuk werd een ander schilderij genoemd. Maar ik vond dit relatief onbekende stuk van Manet veel beter passen bij de periode waarin dit verhaal zich afspeelt. Het is wat mij betreft een symbool voor de verschrikkingen van die oorlog.”

Frantz onderscheidt zich sterk van de vorige films van Ozon. De regisseur legt meestal een sterke seksuele saus over zijn verhalen, waarin vooral vrouwelijke personages – denk aan Charlotte Rampling in *Swimming pool* – de dominante factor zijn. Ook in *Frantz* verlegt Ozon – in tegenstelling tot Lubitsch in zijn bewerking – de meeste aandacht naar de vrouw, in dit geval Anna. Door haar ogen maakt de kijker mee wat La grande guerre in de levens van de nabestaanden heeft aangericht.

Loopgraven

Ozon beperkt zich tot een korte scène in de loopgraven om te laten zien hoe *Frantz* aan zijn einde is gekomen. Maar voor de rest zit het oorlogsleed vooral in de ogen van zijn personages. Een belangrijk detail in de film is een schilderij, *Zelfmoord* van Edouard Manet, dat in het Louvre hangt. Het komt in een aantal scènes voor en wordt onder anderen door Anna langdurig bekeken. Het idee om het schilderij zo nadrukkelijk in *Frantz* te tonen, is een vondst van Ozon zelf. Manet schilderde een man in een wit overhemd die achterover op zijn bed ligt. Op zijn borst zijn bloedsporen te zien.

“In het oorspronkelijke toneelstuk werd een ander schilderij genoemd. Maar ik vond dit relatief onbekende stuk van Manet veel beter passen bij de periode waarin dit verhaal zich afspeelt. Het is wat mij betreft een symbool voor de verschrikkingen van die oorlog.”

Ab Zagt

Ozon beperkt zich tot een korte scène in de loopgraven om te laten zien hoe *Frantz* aan zijn einde is gekomen. Maar voor de rest zit het oorlogsleed vooral in de ogen van zijn personages. Een belangrijk detail in de film is een schilderij, *Zelfmoord* van Edouard Manet, dat in het Louvre hangt. Het komt in een aantal scènes voor en wordt onder anderen door Anna langdurig bekeken. Het idee om het schilderij zo nadrukkelijk in *Frantz* te tonen, is een vondst van Ozon zelf. Manet schilderde een man in een wit overhemd die achterover op zijn bed ligt. Op zijn borst zijn bloedsporen te zien.

Niet happig

Voor Ozon was het lastig om *Frantz* van de grond te krijgen. Zijn producenten waren niet happig om te investeren in een film over de Eerste Wereldoorlog. Maar de cineast wist hen te overtuigen. “In mijn film toon ik aan dat er destijds na die vreselijke oorlog sprake is van opkomend nationalisme, dat gevoed werd door de gebeurtenissen van die oorlog. De link met het hedendaagse Europa, waar nationalisme in bijna elk land de kop opsteekt, is dus snel gemaakt. Het zijn thema's die mij enorm bezighouden.”

●●● Vervolg van pagina 11

THE SALESMAN

Na *A separation* en *Le passé* komt regisseur Asghar Farhadi opnieuw met een ingetogen en spannend drama dat het hedendaagse Iran een spiegel voorhoudt. Emad en Rana verhuizen naar een nieuw appartement in Teheran. De vorige bewoonster lijkt overhaast vertrokken te zijn. Wanneer een vreselijk voorval Rana treft, blijkt de achtergrond van de vorige huurster hiermee te maken te hebben. Emads pogingen te achterhalen wat er precies is gebeurd, hebben dramatische gevolgen voor het leven van het jonge koppel. *The salesman* werd in Cannes bekroond voor beste scenario en beste acteur en won de publieksprijs op World Cinema Amsterdam.

TONI ERDMANN

Ines is zakenvrouw bij een groot Duits bedrijf, gevestigd in Boekarest. Als haar vader onverwachts voor de deur staat, steekt ze haar ergernis over zijn komst niet onder stoelen of banken. Ines' leven is perfect geordend, maar als haar vader vraagt of ze gelukkig is, blijft ze het antwoord schuldig. Deze hinderlijke vader, voor wie ze zich schaamt, zal er alles aan doen haar leven opnieuw zin te geven door een personage te verzinnen: de grappige Toni Erdmann. Maren Ades hilarische film werd in Cannes bekroond met de prijs van de internationale filmkritiek.

Remainder

Wanneer de jonge Tom (Tom Sturridge) een zwaar object op zijn hoofd krijgt, wordt hij na een coma wakker zonder herinneringen. Slechts één beeld is hem bijgebleven: een jongen boven aan de trap in een oud huis wijst naar een oude vrouw. In de hoop zijn herinnering terug te krijgen, koopt hij het gebouw van de forse schadevergoeding die hij ontving en ensce-neert hij de scène keer op keer. Dit speelfilmdebuut van de Israëlische videokunstenaar Omer Fast is gebaseerd op de gelijknamige thriller van de Engelse auteur Tom McCarthy en ging eerder dit jaar in première op het filmfestival van Berlijn.

Sand storm

In een klein bedoeïenendorp in het zuiden van Israël organiseert Jallia een ongemakkelijk feest: het tweede huwelik van haar echtgenoot met een veel jongere vrouw. Haar dochter Layla heeft iets anders aan haar hoofd. Haar geheime en verboden relatie met Anuar is ontdekt. Moeder en dochter komen tegenover elkaar te staan in het speelfilmdebuut van Elite Zexer, jeugdig optimisme tegenover volwassen berusting, beiden gevangen in de strikte grenzen van traditie. Om te overleven zullen de twee vrouwen de wereld door elkaars ogen moeten leren bekijken.

The teacher

Een nieuwe lerares voert een waar schrikbewind op een middelbare school in Bratislava in de nadagen van het communisme. Maria Drazdechova is hooggeplaatst in de lokale afdeling van de partij, en misbruikt haar positie om dingen gedaan te krijgen van zowel haar leerlingen als hun ouders. Regisseur Jan Hřebejk snijdt in de film, die losjes is gebaseerd op ware gebeurtenissen in de jeugd van scenarist Petr Jarchovský, slim heen en weer tussen Drazdechova's aankomst in 1983 en een geheime bijeenkomst van de ouders een jaar later. Zullen ze het aandurven om tegen de lerares in te gaan?

Tonio

De 21-jarige Tonio wordt na een avond stappen geschept door een auto en komt om het leven. Zijn ouders, A.F.Th. van der Heijden (Pierre Bokma) en Mirjam Rotenstreich (Rifka Lodeizen), worden geconfronteerd met het grootste verlies en vechten elk op hun eigen manier tegen een neerwaarts spiraal van verdriet. De schrijver raakt geobsedeerd door de vraag wat er met Tonio gebeurde in de laatste uren en dagen voorafgaand aan het ongeluk. Hij reconstrueert het leven van zijn zoon tijdens een radeloze queeste naar zin en betekenis. Paula van der Oests verfilming van de bestseller van A.F.Th. van der Heijden is de Nederlandse inzending voor de Oscars.

Vincent

De zeventienjarige Vincent is een geboren wereldverbeteraar die de groene revolutie predikt. Hij jaagt zijn familie de gordijnen in doordat hij koste wat het kost haar ecologische voetafdruk wil verkleinen. Hij heeft alles over voor zijn idealen en dat brengt hem op een drastisch idee: hij zal zelfmoord plegen om de wereld wakker te schudden. In Christophe Van Rompaey's levendige roadmovie neemt Vincents impulsieve Franse tante Nicole hem mee op een reis door Frankrijk, geheel tegen de zin van zijn familie, om hem op andere gedachten te brengen.

Une vie

Het levensverhaal van de jonge, adellijke Jeanne Le Perthuis des Vauds in het Normandië van de vroege negentiende eeuw. We volgen het leven van deze fragiele vrouw vanaf het moment dat haar hart ontwaakt tot aan haar dood, zoals de debuutroman van Guy de Maupassant waarop deze nieuwe film van Stéphane Brizé is gebaseerd, het omschrijft. Dankzij haar beschermde opvoeding heeft Jeanne weinig weerbaarheid tegen de hardheid van het leven, van het overspel van haar echtgenoot Julien tot het vertrek van haar zoon Paul later in het leven.

The wailing

Na twee ongemeen spannende thrillers richt de Koreaans regisseur Na Hong-Jin zich in zijn derde speelfilm *The wailing* op het genre van het bovennatuurlijke. Maar hij houdt nog altijd een nagelbijtende spanning vast. Wanneer een klein plattelandsdorpje te kampen krijgt met een reeks raadselachtige en gewelddadige moorden, gaan de verdenkingen al snel uit naar een mysterieuze vreemdeling die zich onlangs in het dorpje heeft gevestigd. Het onderzoek van politieagent Jong-Goo krijgt extra urgentie als zijn eigen dochter bezeten raakt, maar wanneer hij een sjamaan in de arm neemt, zet dat de zaken alleen maar verder op scherp.

Waterboys

Op dezelfde dag dat de schuins-marcherende misdaadromanschrijver Victor (Leopold Witte) door zijn vrouw op straat wordt gezet, wordt ook zijn timide, cello spelende zoon Zack (Tim Linde) gedumpt. Uitstekende timing: zo kunnen deze vader die maar niet volwassen wil worden en zijn zoon die het leven wat minder serieus zou moeten nemen samen op een promotietrip naar Schotland. In spetterende dialogen ketsen de twee van elkaar af, ondersteund door muziek en optreden van de vermaarde band The Waterboys, waarvan regisseur Robert Jan Westdijl al zijn leven lang fan is.

WIENER-DOG

Het verhaal van een teckel – de 'worstenhond' uit de titel – die van eigenaar naar eigenaar wordt geschoven, de een nog vreemder dan de ander. Hij begint als de beste vriend van het jongetje Remi, als afleiding van diens constant ruziënde ouders. Zij geven de hond door aan Dawn Wiener (Greta Gerwig), een personage uit Todd Solondz' eerdere film *Welcome to the dollhouse* (1995), waarna hij belandt bij de mislukte filmschrijver Dave Schmerz (Danny DeVito) en uiteindelijk bij de invalide, bejaarde, zwartgallige Nana (Ellen Burstyn). Solondz richt zijn camera opnieuw op de disfunctionaliteit van de mensheid, even hilarisch als hartverscheurend.

THREE GENERATIONS

De spontane tiener Ray (Elle Fanning) leeft samen met haar alleenstaande moeder Maggie (Naomi Watts) en haar levendige, lesbische oma Dolly (Susan Sarandon) in New York. Wanneer Ray, die al van jongs af aan weet dat ze in het verkeerde lichaam is geboren, besluit een jongen te worden, moet de hechte familie leren omgaan met deze ingrijpende verandering. Dolly vindt het moeilijk te accepteren dat ze nu een kleinzoon heeft en Maggie wordt als moeder gedwongen grote beslissingen te nemen, in Gaby Dellals ontroerende film over de kracht van een liefdevolle familie.

THE VIOLIN TEACHER

Als violist Laerta door de zenuwen zijn auditie voor het gerenommeerde symfonieorkest van São Paolo verprutst, is hij gedwongen een andere baan te zoeken. Zo belandt hij als muzikale leraar op een school in de favela's, in deze op ware gebeurtenissen gebaseerde film van Sérgio Machado. De leerlingen zijn geen lieverdjes, maar langzaam aan wint Laerte hun vertrouwen. Doordat hij zijn leerlingen enthousiast krijgt voor klassieke muziek, herontdekt hij ook zijn eigen passie voor het spelen.

Daar waar de klappen vallen

REGISSEUR KEN LOACH (80), SOCIALIST IN HART EN NIEREN, MAAKTE MET HET DRAMA I, DANIEL BLAKE ZIJN VIJFENTWINTIGSTE SPEELFILM. PORTRET VAN EEN DWARSE FILMMAKER.

tekst Jos van der Burg, foto Joss Barratt

Hoe ouder hoe milder? Dat geldt niet voor Ken Loach. Toen de Engelse ex-premier Margaret Thatcher drie jaar geleden overleed, stelde de filmmaker voor om haar begrafenis te privatiseren. “Maak er een bieding van en accepteer het laagste bod.” Thatcher zou het niet anders hebben gewild, voegde hij er vilein aan toe.

Loach had zijn vijand, de Britse rechtse pers, weer eens op de kast. Die sprak schande van zijn ‘gebrek aan respect’. Respect voor privatiseringskampioen Thatcher was wel erg veel gevraagd van een man die in haar de sloper van de naoorlogse, met veel pijn en moeite opgebouwde verzorgingsstaat zag. Zij was de aanjager van individuele hebzucht en had de rijken rijker en de armen armer gemaakt. “*There is no such thing as society.*” had zij gezegd, waarmee ze de poort wagenwijd had opengezet voor het graaikapitalisme.

Dat Tony Blairs Labour Party in de jaren negentig Thatcher's neoliberale beleid voortzette, was voor Loach geen verrassing. In zijn ogen had de Labour Party lang geleden al verraad gepleegd aan de arbeidersklasse door het streven naar revolutie op te geven. Het verschil tussen de Tories en Labour betitelt hij als het verschil tussen langzaam of snel gewurgd worden. Dat Loach' politieke opvattingen van schokbeton zijn, bewees hij een paar jaar geleden nog eens door zijn handtekening te zetten onder een pamflet dat ocriep om de ideeën van Trotski en Lenin weer eens goed te bestuderen.

Machinaties

Als politiek denker en analyticus is Loach een verstokte marxist en trotskist, maar er is ook een andere Loach: een sociaal bewogen filmmaker van aangrijpende drama's over mensen in de marge van de maatschappij. Een scherpe en empathische observator van mensen, voor wie sociale uitbuiting en exploitatie geen retorische kreten zijn. In de sores van de elite en middenklasse is Loach niet geïnteresseerd. Mensen die in de hoek zitten waar de klappen vallen, zijn de constante in zijn sociaal-realistische oeuvre.

Loach vestigde in 1966 met een donderende klap zijn naam met het tv-drama *Cathy come home*, over een moeder die met haar kind op straat belandt. De door twaalf miljoen (!) kijkers, een kwart van de Engelse bevolking, bekeken uitzending leidde tot grote publieke verontwaardig-

ging. Een jaar later nam het parlement een wet aan die huisuitzettingen van gezinnen met jonge kinderen verbood. Het zegt veel over de enorme invloed van televisie in de jaren zestig. Misschien zijn beste film maakte Loach drie jaar later met *Kes*. Het drama over een eenzame arbeidersjongen die troost vindt in het africhten van een jonge torenvalk, is Loach op zijn allerbest: geen politieke preek, maar een aangrijpend drama over een sociale outcast tegen de achtergrond van een bikkelharde klassenmaatschappij. De film maakt nog steeds grote indruk en staat in de door Engelse filmcritici samengestelde top tien van beste Britse films aller tijden.

Na *Kes* bouwde Loach, op een paar uitgesproken politieke films na, een consistent oeuvre op van sociaal bewogen drama's, waarin het kwaad niet in individuen schuilt, maar in een onrechtvaardig sociaal-economisch systeem. Het lag niet aan de filmmaker dat de waardering ervoor wisselde, maar aan de tijdgeest. De sociaal turbulente jaren zestig pasten perfect bij de op veranderingen gerichte films van Loach, maar in de Thatcherperiode in de jaren tachtig waaide er een andere wind. Loach had moeite om aan het werk te blijven en maakte jarenlang voornamelijk tv-documentaires, waarvan sommige niet eens werden uitgezonden. Volgens Loach om politieke redenen, volgens de tv-bazen om de ondermaatse kwaliteit. Speelfilms kreeg Loach niet meer gefinancierd en hij leek alleen nog een rol te spelen in de ultralinkse beweging.

In 1990 kwam het tot een onverwachte wederopstanding met het politieke drama *Hidden*, over de machinaties van de Britse geheime dienst in Noord-Ierland. De film, die werd bekroond met de juryprijs in Cannes, bleek het startschot voor een zeer succesvolle en productieve tweede fase in de carrière van Loach.

Rauw leven

Bijna jaarlijks maakte hij daarna een film, waarvoor vanaf 1996 Paul Laverty de scripts schreef. Het heeft een reeks ontroerende en humorvolle films opgeleverd over de Britse onderklasse. *Riff-Raff*, *Raining stones*, *Ladybird ladybird*, *My name is Joe*, *Sweet sixteen* en *It's a free world* zijn aangrijpende portretten van voor een menswaardig bestaan vechtende individuen.

Hoewel Loach in Oxford studeerde, blijkt hij zich uitstekend te kunnen inleven in het rauwe leven van mannen en

vrouwen, die tegen economische uitbuiting, gevoelloze hulpverleners en overheidsbureaucraten vechten. Minder sterk zijn de historische drama's van zijn hand (*Land of freedom*, *Carla's song*), want daarin loopt de marxist Loach de filmmaker voor de voeten. De uitzondering is *The wind that shakes the barley*. Met het drama over de Ierse onafhankelijkheidsstrijd, waarin twee broers tegenover elkaar komen te staan, won Loach in 2006 de Gouden Palm in Cannes.

Met *Jimmy's hall* leek Loach twee jaar geleden een punt achter zijn rijke loopbaan te zetten. Zijn speelfilm over de Ierse communist James Galton, die in de jaren dertig van de vorige eeuw door de katholieke autoriteiten Ierland werd uitgetreiterd omdat hij een danslokaal en discussiecentrum voor jongeren had gebouwd, zou zijn laatste zijn.

Een misverstand, zei Loach enige tijd later, want hij ging zeker niet met pensioen. Dat was geen bluff, want dit jaar

●●● In zijn nieuwste film *I, Daniel Blake* neemt Loach het weer op voor mensen die een fatsoenlijk leven willen leiden, maar die naar de marge van de samenleving worden verdreven.

presenteerde hij met *I, Daniel Blake* gewoon weer een nieuwe speelfilm op het filmfestival in Cannes. In het drama neemt Loach het voor de zoveelste keer op voor mensen die een fatsoenlijk leven willen leiden, maar die naar de marge van de samenleving worden verdreven. Een timmerman en weduwnaar, die na een hartaanval door zijn huisarts arbeidsongeschikt is verklaard, wordt door een overheidsinstantie toch tot werken in staat geacht en verliest zijn uitkering. Met een straatarme alleenstaande vrouw met twee kinderen vormt hij in Londen een pseudofamilie.

Wanhopige mensen

Loach toont de vernederende invloed van armoede op wanhopige mensen die tussen de raderen van het sociaal-economische systeem vallen. Zijn deceptie over de afbraak en teloorgang van de verzorgingsstaat giert door de film, waarmee hij in Cannes voor de tweede keer de Gouden Palm won.

In zijn dankwoord was de tachtigjarige nog even strijdbaar als in het begin van zijn carrière: “We zijn in de greep van een door neoliberale ideeën gedreven *starproject*, dat ons bijna in een catastrofe heeft gestort. Het heeft ellende veroorzaakt bij miljoenen mensen.” De socialistische droom die Loach zijn hele leven heeft nagejaagd is verder weg dan ooit, maar niemand zal kunnen zeggen dat de gedreven filmmaker er niet tot zijn laatste snik voor heeft gestreden.

●●● Ken Loach

●●● Joachim Lafosse: ‘Er moeten geheimen zijn voor de kijker.’ FOTO GETTY IMAGES

‘IK BEN NIET GETALENTEERD GENOEG OM MET IDIOTEN TE WERKEN’

Met scheidsdrama *L'economie du couple* maakt Joachim Lafosse een zachtmoedige film over een hardvochtig einde van een relatie. “Bij een scheiding wil je niet dat de kinderen moeten kiezen voor hun vader of hun moeder, en precies zo wilde ik ook voorkomen dat de kijker zou kiezen.”

Boris en Marie zijn na vijftien jaar huwelijk uit elkaar. Alleen: Boris heeft geen geld om ergens anders te gaan wonen totdat hun huis is verkocht, en Marie weigert te verkopen zolang Boris de helft van de opbrengsten eist. Zij heeft het huis destijds immers gekocht. Maar hij heeft de bouwval eigenhandig opgeknaapt. En dus wonen ze nog altijd samen in dit huis, als water en vuur zolang hun tweelingdochtertjes niet in de buurt zijn. Na het grotere politieke verhaal van zijn vorige film *Les chevaliers blancs* (pas vorige maand in Nederland uitgebracht) keert de Belgische regisseur Joachim Lafosse met *L'economie du couple* terug naar het soort familiedrama waarmee hij doorbrak. Films als het persoonlijke *Nue propriétés* (2006), over de gevolgen van de scheiding van hun ouders op een tweeling, en *À perdre la raison* (2012), een waar gebeurd verhaal over een moeder die haar kinderen ombrengt. “Er zijn zeker parallellen met die eerdere films,” zegt Lafosse. “Maar voor mijn gevoel heb ik bij deze film een grotere souplesse in de vorm gevonden, en meer ruimte kunnen behouden voor de kijker. Bovendien is het dit keer geen tragedie. Het is weliswaar het verhaal van een scheiding, maar in feite gaat het over hoe de liefde een andere vorm aanneemt. Het is geen radicale breuk: ze zullen altijd de ouders van hun twee kinderen blijven. Het is zeker geen komedie, maar de film heeft een zachtheid waar ik heel blij mee ben.”

Joost Broeren

Schulden

De titel *L'economie du couple* slaat op meer dan alleen het geruzie over geld, zegt Lafosse. “Geld is niet de oorzaak van hun ruzies; het is een symptoom. Oorspronkelijk stamt het woord ‘economie’ van het Griekse woord voor ‘het huishouden’. Het gaat niet alleen om de financiën, maar ook om te goeden of schulden op andere vlakken in hun relatie.” In het knappe scenario geven Lafosse en zijn coscenaristen Mazarine Pin-geot en Fanny Burdino slechts mondjesmaat prijs wat die achterliggende problemen zijn. “Er moeten geheimen zijn voor de kijker,” zegt Lafosse. “Wanneer een stel uit elkaar gaat is dat vaak omdat ze niet meer tegen elkaar kunnen zeggen wat er mis is. Als ik de kijker tot in detail zou uitleggen wat hun problemen zijn, heb ik geen film.” Precies daarom was het voor Lafosse – zelf kind van een scheiding en onlangs gescheiden – van belang om geen van beide ouders als de slechterik neer te zetten. Zowel Marie (Bé-

rénice Bejo) als Boris (Cédric Kahn) hebben kracht en zwakte, goede en slechte momenten. “Zoals je bij een scheiding ook niet wil dat de kinderen moeten kiezen voor hun vader of hun moeder, wilde ik voorkomen dat de kijker moet kiezen.”

Idioten

Hoewel Lafosse bijna twee jaar aan het scenario werkte, werd het tijdens de repetities met de acteurs flink herschreven. “Niet in de essentie van het verhaal, maar het was belangrijk voor me dat ze zich het materiaal konden toe-eigenen. Zoals ik vaak zeg: ik ben niet getalenteerd genoeg om met idioten samen te werken. Ik omring me met mensen die goed zijn in hun vak, en wil dat zij zo veel mogelijk inbreng hebben. Ik heb nooit tegen de acteurs gezegd: je moet daar gaan staan, dit of dat doen, de tekst precies zo uitspreken. Het gaat andersom: we bepalen wat de acteur wil doen, en op basis daarvan kiezen we het beeld.” Bejo en Kahn dragen de film, maar belangrijke bijrollen zijn er voor de tweeling die hun dochters speelt. Hoe werkte Lafosse met hen samen? “Ik ben zelf tweeling en ik heb twee halfbroers die tweeling zijn, dus ik weet hoe het is. Volgens mij zijn tweelingen per definitie goede acteurs, omdat goede acteurs mensen zijn die samen spelen. Het ging er dus vooral om voor de twee meisjes situaties te creëren waarin zij goed konden spelen, zich konden amuseren.”

*** Susan Smit: 'Geraldine Farrar was een feminist zoals ik ze graag zie, ze vierde haar vrouwelijkheid.'

‘Dit is de tragiek van succesvolle vrouwen’

OP HET PAFF PRESENTEERT SUSAN SMIT (42) HAAR HISTORISCHE ROMAN DE EERSTE VROUW, MET IN DE HOOFDROL HET GROOTSTE HOLLYWOODKOPPEL VAN BEGIN VORIGE EEUW.

tekst Maxime Smit, foto Renate Beense

Lou Tellegen. Nooit van gehoord? Hij was een van de eerste Hollywoodsterren en een Nederlander. Men zegt dat de Oscarwinnende film *The Artist* losjes op hem is gebaseerd.

Tegenwoordig kent bijna niemand Tellegen, maar de nieuwe historische roman van Susan Smit gaat daar een einde aan maken. Smit tekende in *De eerste vrouw* het verhaal op van Tellegen en diens grote liefde: de Amerikaanse operazangeres en Hollywoodster Geraldine Farrar.

Hoe kwam u bij dit verhaal?

"Als ik naar een nieuw romanonderwerp zoek – in de geschiedenis, want dat is mijn genre – heb ik eerst een sfeer in mijn hoofd. Dit keer was dat die rond 1910, 1920. Ik dacht aanvankelijk aan de Franse actrice Sarah Bernhardt, want zij heeft Jordanees voorouders. Dat ging alleen zo ver terug dat ik dacht: dat wordt een heel epos. In mijn research stuitte ik op Lou. Toen dacht ik: Lou, een

De liefde staat vaak centraal in uw boeken. Waarom?

"De liefde is een mijneveld, nietwaar? Er hangt zoveel van af voor ons levensgeluk. Dat maakt het interessant. Je kunt wel acht boeken schrijven over Lou Tellegen. Ik had kunnen ingaan op de tijd dat hij model stond voor beeldhouwer Auguste Rodin of dat hij toerde met *la troupe* van Sarah Bernhardt, maar ik dacht: nee, Geraldine is mijn vrouw. Zij veranderde hem. Andersom was hij haar ondergang. Ze verloor haar stem, letterlijk."

Sommige passages zijn vrij pijnlijk. In hoeverre put u dan uit eigen ervaringen?

"Hier was het heel wonderlijk. Ik ben ruim twee jaar met dit boek bezig geweest. Toen ik een jaar geleden werd verlaten door mijn vriend, de vader van mijn kinderen, wist ik dat ik een half jaar later bij het punt zou belanden dat Geraldine werd verlaten door Lou. Ik zag ertegenop dat te schrijven, maar toen het zover was, heb ik een rauwheid kunnen beschrijven die ik anders niet had kunnen bereiken."

Smit houdt van eigenzinnige vrouwen en is feminist. Aardig is daarom dat Geraldine Farrar geldt als een van de eerste westerse feministes. Ze zwoer nooit te trouwen, knipte haar haren af en had een fanbase van jonge vrouwen – *flapper girls* – die een soortgelijk leven nastreefden: de Gerry-flappers. Des te interessanter is het dat juist Farrar viel voor Tellegen.

"Geraldine was een feminist zoals ik ze graag zie," zegt Smit. "Ze vierde haar vrouwelijkheid, was autonoom en scheppend en droeg haar mening uit. Lou was juist een vrouwenverslinder en heel zijn leven op zoek naar roem en bevestiging. Zijn moeder was danseres en had weinig tijd voor hem. Als kind stond hij soms bij haar op het podium en dan merkte hij dat hij van het publiek aandacht en liefde kreeg."

Als Smit schrijft, wil ze begrijpen waarom personages doen wat ze doen. Geraldine Farrar rijdt bijvoorbeeld op een gegeven moment – en dit is echt gebeurd – heel Hollywood af om de posters van een gezamenlijke film van billboards te scheuren. De reden: alleen haar naam stond erop en die van Tellegen niet.

"Het was pure angst om Lou te overvleugelen," zegt Smit. "Dat ze hem zou ontmannen en kwijtraken. Dat is ook gebeurd. Het is de tragiek van succesvolle vrouwen: er moet een stevige man naast staan."

Voor Geraldine Farrar was het na Tellegen over met de liefde. Gelooft u zelf in een grote liefde?

"Nee, ik geloof in meerdere mensen die op een andere manier een tijdje bij je zijn. Zoals ik de eeuwigheid voor me zag met mijn gezin, die vanzelfsprekendheid, dat heb ik niet meer, ook al ben ik weer gelukkig met mijn nieuwe vriend. De liefde is eindig in de meeste gevallen. Dat heeft ook een heel mooie, breekbare schoonheid. Misschien maakt het de liefde nog wel kostbaarder. Geraldine en Lou hadden bijvoorbeeld een tragische liefde, maar wel een mooie."

De eerste vrouw wordt 6 oktober gepresenteerd in De Filmhallen. Susan Smit wordt dan geïnterviewd door Ronald Ockhuysen.

Farrar verscheurde de filmposters om Tellegen niet te overvleugelen

*** De 27-jarige Adèle Haenel is het boegbeeld van een jonge generatie nuchtere actrices. FOTO HOLLANDSE

'IK BEN SIMPELWEG FEMINIST OMDAT IK ZIN HEB IN HET LEVEN'

De Franse filmdiva bestaat niet meer. De nieuwe generatie Franse filmsterren heeft een hekel aan poeha.

Er zijn geen filmsterren meer in Frankrijk, stelde Catherine Deneuve vorig jaar bij de opening van het filmfestival in Cannes. "Een filmster," legde ze uit, "is iemand die je niet vaak hoort te zien en die altijd discreet en gereserveerd blijft." Het zal geen toeval zijn dat Deneuve met die omschrijving het over zichzelf leek te hebben. Zo gaat dat met oude filmdiva's: zij zijn de maat der dingen. Als de wereld verandert, veranderen zij niet mee, maar is de wereld fout bezig. Diva's als de 73-jarige Deneuve sterven inderdaad uit in Frankrijk. Met de 88-jarige Jeanne Moreau is zij de enige vrouwelijke Franse filmster bij wie de woorden 'klassiek en legendarisch' nog passen. Zij zijn grandes dames, levende legendes, die als vanzelf altijd en overal het middelpunt zijn. Geen vrouwen van wie je je kunt voorstellen dat ze boodschappen doen in een supermarkt. Hoe anders is dat bij de jonge generatie Franse filmsterren. Deze vrouwen houden van acteren, maar hebben weinig op met de glamour in de filmwereld. Het zijn actrices, die het sterrendom niet zien als iets begeerlijks, maar als een nadeel van hun werk. Zij geven duidelijk hun grenzen aan, want het feminisme is aan hen niet voorbijgegaan. Deze vrouwen staan stevig in hun schoenen, willen complexe personages spelen en laten niet met zich sullen. Ze weten wat ze willen en doen niets tegen hun zin.

Zwanger

Het boegbeeld van deze generatie is de 27-jarige Adèle Haenel, die in *La fille inconnue* van de Dardennes als jonge huisarts in gewetensnood raakt. Haenel, die op haar dertiende haar filmdebuut maakte, benadert acteren niet hysterisch of zweverig, maar nuchter. Ook doet ze niet moeilijk over haar lesbische liefdesleven. Als deze openhartigheids haar filmcarrière schaadt, jammer dan. In haar woorden: "Ik houd er geen pose op na, maar ben mezelf. Ik heb geen feministische kant, maar ben simpelweg feminist omdat ik zin heb in het leven." Haenel is het meest uitgesproken voorbeeld van de nieuwe generatie, maar ze staat zeker niet alleen. Léa Seydoux (31) moet al even weinig van het glamourleven in de schijnwerpers hebben. Haar privéleven schermt ze zo stevig af dat zelfs de identiteit van haar vriend onbekend is. Het enige wat Seydoux, die een paar weken geleden bekendmaakte dat ze zwanger is, over hem heeft gezegd is dat hij geen acteur is en niet beroemd is. Haar filmcarrière, die ruim tien jaar geleden van start ging, laat zien dat zij zich niet laat vastpinnen op één soort film. Seydoux voelt zich, net als de meeste van haar generatiegenoten, even goed thuis in arthousefilms (*La vie d'Adèle*, *The Job*

ster) als in commerciële blockbusters (*Spectre*, *Inglourious basterds*). De scheiding tussen hoge en lage filmkunst heeft voor deze generatie geen betekenis. Ook hebben deze actrices geen last van het traditionele dedain in de Franse filmwereld en Hollywood.

Stille wateren

Marion Cotillard is de beroemdste internationale Franse filmster, die met haar veertig jaar misschien de godmoeder van de nieuwe generatie is. Juister is misschien dat zij de brug is tussen twee generaties. Ook zij beweegt soepel tussen arthouse (*De rouille et d'os*, *Deux jours, une nuit*) en Hollywood (*Inception*, *The dark knight rises*), maar haar personages zijn zelden zelfbewuste sterke vrouwen. Het typische Cotillardpersonage is een kwetsbare, tikkeltje mysterieuze vrouw van het type stille wateren, diepe gronden. Lijdende, depressieve vrouwen, zoals Edith Piaf in *La vie en rose* en de met ontslag bedreigde kantoormedewerkster in *Deux jours, une nuit*. Personages die dicht bij het gevoelsleven staan van Cotillard, die nogal tobberig opgroeide. "Al vanaf mijn zevende worstelde ik met existentiële dilemma's, met obsessieve vragen over mijn plaats in de wereld. Waar komen we vandaan? Waarom ben ik hier?" Van zulke vragen hebben Haenels zelfverzekerde personages geen last. Haenel: "Gewoonlijk speel ik woedende personages, die veel schreeuwen."

Jos van der Burg

	DONDERDAG 6 OKTOBER				VRIJDAG 7 OKTOBER				ZATERDAG 8 OKTOBER				ZONDAG 9 OKTOBER				
	Aanvang	Film	Duur	Zaal	Aanvang	Film	Duur	Zaal		Aanvang	Film	Duur	Zaal	Aanvang	Film	Duur	Zaal
11.00	11.30	Fuocoammare	1:48	zaal 7					11.00					11:00 aansl.	Publieksfavoriet 1	-	zaal 4
														aansl.	Publieksfavoriet 2	-	zaal 4
															Publieksfavoriet 3	-	zaal 4
														Bezoekers kunnen op hun favoriete film stemmen, zaterdagavond wordt de top drie bekendgemaakt.			
12.00	12:00	The wailing	2:36	zaal 2	12:00	I, Daniel Blake	1:40	zaal 1	12.00	12:00	Perfetti sconosciuti	1:37	zaal 1	12:00	Ma vie de courgette	1:06	zaal 1
	12:00	Everybody wants some!!	1:57	zaal 3	12:00	Vincent	1:42	zaal 4	12.00	12:00	Wiener-dog	1:28	zaal 2	12:00	Waterboys	1:33	zaal 2
	12:00	The teacher	1:42	zaal 5	12:00	Hedi	1:28	zaal 6	12.00	12:00	Vincent	1:42	zaal 3	12:00	Tonio	1:40	zaal 3
	12:00	Wiener-dog	1:28	zaal 8	12:00	Frantz	1:53	zaal 8	12.00	12:00	Goat	1:36	zaal 6	12:00	Fuocoammare	1:48	zaal 6
	12:15	Little men	1:25	zaal 1	12:15	Ma vie de courgette	1:06	zaal 2	12.00	12:00	Clash	1:37	zaal 9	12:15	La fille inconnue	1:53	zaal 8
	12:15	Je me tue à le dire	1:30	zaal 9	12:15	Fuocoammare	1:48	zaal 3	12.15	12:15	Magnus	1:15	zaal 5	12:15	The teacher	1:42	zaal 9
	12:45	Remainder	1:20	zaal 4	12:15	The eyes of my mother	1:16	zaal 5	12.30	12:30	Fuocoammare	1:48	zaal 8				
					12:30	The long night of Francisco Sanctis	1:20	zaal 9	12.45	12:45	A quiet passion	2:05	zaal 7				
13.00	13:30	The light between oceans	2:10	zaal 6	13:00	The wailing	2:36	zaal 7	13.00	13:00	Je me tue à le dire	1:30	zaal 4	13:30	The light between oceans	2:10	zaal 7
14.00	14:00	The salesman	2:05	zaal 7	14:00	L'economie du couple	1:40	zaal 5	14.00	14:00	Complete unknown	1:34	zaal 2	14:00	Toni Erdmann + nagesprek Hadewych Minis	2:42	zaal 1
	14:15	Fuocoammare	1:48	zaal 1	14:15	Fuocoammare	1:48	zaal 1	14.00	14:00	Une vie	1:59	zaal 6	14:00	Alberta + nagesprek Eddy Terstall	1:33	zaal 2
	14:15	Genius	1:37	zaal 8	14:15	Remainder	1:20	zaal 6	14.15	14:15	Sand storm	1:27	zaal 1	14:15	The Beatles: Eight days a week	2:00	zaal 3
	14:15	Hedi	1:28	zaal 9	14:15	Wiener-dog	1:28	zaal 8	14.15	14:15	The Beatles: Eight days a week	2:00	zaal 3	14:30	Hell or high water	1:42	zaal 5
	14:30	One week and a day	1:38	zaal 5	14:30	The teacher	1:42	zaal 2	14.15	14:15	Remainder	1:20	zaal 5	14:30	I, Daniel Blake	1:40	zaal 6
	14:45	Perfetti sconosciuti	1:37	zaal 3	14:30	Je me tue à le dire	1:30	zaal 4	14.15	14:15	Fuocoammare	1:48	zaal 9	14:30	A quiet passion	2:05	zaal 9
					14:30	Magnus	1:15	zaal 9						14:45	Perfetti sconosciuti	1:37	zaal 8
					14:45	Tonio	1:40	zaal 3									
15.00	15:00	Tonio	1:40	zaal 4					15.00	15:00	The long night of Francisco Sanctis	1:20	zaal 4				
	15:30	Toni Erdmann	2:42	zaal 2					15.00	15:00	Dancer	1:25	zaal 8				
									15:30	15:30	The wailing	2:36	zaal 7				
16.00	16:15	La fille inconnue	1:53	zaal 1	16:15	A quiet passion	2:05	zaal 5	16.15	16:15	The salesman	2:05	zaal 2	16:15	The salesman	2:05	zaal 2
	16:30	Fuocoammare	1:48	zaal 6	16:30	Everybody wants some!!	1:57	zaal 1	16.30	16:30	Fuocoammare	1:48	zaal 1	16:30	Une vie	1:59	zaal 7
	16:30	Frantz	1:53	zaal 7	16:30	One week and a day	1:38	zaal 6	16.30	16:30	Mal de pierres	2:00	zaal 5	16:45	Little men	1:25	zaal 5
	16:30	Mal de pierres	2:00	zaal 9	16:30	Fuocoammare	1:48	zaal 7	16.45	16:45	L'economie du couple	1:40	zaal 6	16:45	Wiener-dog	1:28	zaal 6
	16:45	Complete unknown	1:34	zaal 5	16:30	Une vie	1:59	zaal 8	16.45	16:45	Juste la fin du monde	1:37	zaal 9	16:45	The eyes of my mother	1:16	zaal 8
	16:45	Three generations	1:32	zaal 8	16:30	The violin teacher	1:50	zaal 9									
					16:45	The Beatles: Eight days a week	2:00	zaal 2									
					16:45	Clash	1:37	zaal 4									
17.00	17:15	Juste la fin du monde	1:37	zaal 3	17:00	Sand storm	1:27	zaal 3	17.00	17:00	Genius	1:37	zaal 3	17:00	Everybody wants some!!	1:57	zaal 3
	17:15	Dancer	1:25	zaal 4					17.00	17:00	One week and a day	1:38	zaal 8	17:00	The violin teacher	1:50	zaal 9
									17:30	17:30	Ma vie de courgette	1:06	zaal 4	17:30	Frantz + nagesprek François Ozon	1:54	zaal 1
18.00	18:45	Fuocoammare	1:48	zaal 5	18:45	Little men	1:25	zaal 6	18.45	18:45	Three generations	1:32	zaal 5				
19.00	19:00	Tonio	1:40	zaal 2	19:00	Tonio	1:40	zaal 1	19.00	19:00	Tonio	1:40	zaal 1	VOOR KAARTVERKOOP EN MEER INFORMATIE: WWW.PAFF.AMSTERDAM 			
	19:00	Une vie	1:59	zaal 6	19:00	Mal de pierres	2:00	zaal 4	19.00	19:00	I, Daniel Blake	1:40	zaal 7				
	19:00	Ma vie de courgette	1:06	zaal 7	19:00	Frantz	1:53	zaal 5	19.10	19:10	Hell or high water	1:42	zaal 2				
	19:15	L'economie du couple + nagesprek J. Lafosse	1:40	zaal 1	19:00	Juste la fin du monde	1:37	zaal 7	19.15	19:15	Little men	1:25	zaal 6				
	19:15	Vincent	1:42	zaal 4	19:15	Perfetti sconosciuti	1:37	zaal 2	19.15	19:15	La fille inconnue	1:53	zaal 9				
	19:15	Clash	1:37	zaal 8	19:15	La fille inconnue	1:53	zaal 8	19.20	19:20	Fuocoammare	1:48	zaal 3				
	19:15	The violin teacher	1:50	zaal 9	19:15	Goat	1:36	zaal 9	19.30	19:30	Hedi	1:28	zaal 4				
	19:30	I, Daniel Blake	1:40	zaal 3	19:30	Fuocoammare	1:48	zaal 3	19.30	19:30	The teacher	1:42	zaal 8				
20.00	20:45	The wailing	2:36	zaal 7	20:45	Toni Erdmann	2:42	zaal 6	20.45	20:45	Frantz	1:53	zaal 5				
21.00	21:00	Hell or high water	1:42	zaal 2	21:00	Dancer + nagesprek Sergei Polunin	1:25	zaal 1	21.00	21:00	Waterboys + nagesprek Robert Jan Westdijk	1:33	zaal 1				
	21:15	Sand storm	1:27	zaal 5	21:15	The wailing	2:36	zaal 7	21.00	21:00	The wailing	2:36	zaal 6				
	21:15	A quiet passion	2:05	zaal 8	21:30	The light between oceans	2:10	zaal 2	21:15	21:15	Toni Erdmann	2:42	zaal 2				
	21:30	The Beatles: Eight days a week	2:00	zaal 3	21:30	Three generations	1:32	zaal 4	21:15	21:15	The light between oceans	2:10	zaal 7				
	21:30	Magnus	1:15	zaal 4	21:30	Fuocoammare	1:48	zaal 5	21:30	21:30	The Beatles: Eight days a week	2:00	zaal 3				
	21:30	The long night of Francisco Sanctis	1:20	zaal 6	21:30	Complete unknown	1:34	zaal 9	21:30	21:30	Everybody wants some!!	1:57	zaal 4				
	21:45	Fuocoammare	1:48	zaal 1	21:45	Hell or high water	1:42	zaal 3	21:45	21:45	The eyes of my mother	1:16	zaal 8				
	21:45	Goat	1:36	zaal 9	21:45	Genius	1:37	zaal 8									

VOOR KAARTVERKOOP
EN MEER INFORMATIE:
WWW.PAFF.AMSTERDAM

●●● De eerste editie van Paff gaat woensdagavond 5 oktober van start met de wereldpremière van *Tonio* (op uitnodiging).
FOTO PIEF WEYMAN

Tickets en informatie:

www.paff.
amsterdam

Paff